

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імени Івана Франка

Філологічний факультет
Катедра української мови
імени професора Івана Ковалика

Онiмний простiр у творах Всеволода Нестайка

Магістерська робота
студентки VI курсу
українського відділення
філологічного факультету
Габчак Ганни Миколаївни

Науковий керівник:
доц. Сколоздра-Шепітко О. Р.

Львів 2020

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Літературно-художня ономастика: історія та теорія	9
1. 1. Історія літературної ономастики: зародження, становлення сучасний стан і перспективи	9
1.2. Три основні ономастичні школи. Термінологічні розмежування в галузі літературно-художньої ономастики	11
1.3. Стилiстичні функції онімів	13
1.4. Ядро та периферія онімного простору в художніх творах	17
1.5. Особливості дитячої літератури з погляду ономастики	18
1.6. Автор і наратор у художньому творі	19
Розділ 2. Функціонально-стилістичний та структурний аналіз антропонімів	23
2.1. Структурно-стилістичні особливості антропономіацій збірки «Неймовірні детективи»	23
2.2. Літературно-художні антропоніми збірки «Одиниця з обманом» крізь призму семантики та структури	43
Розділ 3. Топонімна номінація твору та інші види онімів у збірках оповідань і повістей «Неймовірні детективи» та «Одиниця з обманом»	52
Висновки	65
Список використаної літератури та джерел	69
Додаток 1	77
Додаток 2	78

ВСТУП

На сьогодні особливо популярні дослідження з літературно-художньої ономастики. Питанню літературно-художньої ономастики присвячені праці таких учених: Галини Лукаш, Любомира Белея, Мирослави Мельник, Надії Попович, Юрія Карпенка та інших. Вивчення функціонування онімів у художньому тексті все частіше привертає увагу дослідників, адже власні назви у творі дають цінну інформацію для інтерпретації цього тексту. Вони забарвлюють, увиразнюють текст, виконуючи істотну текстотвірну функцію. У письменника власні назви стають могутнім характеристичним засобом. Він добирає ім'я своїм персонажам, уже обміркувавши їхній характер і особливості, знаючи їхню роль у розвитку сюжету.

Сьогодні особливо активно досліджують ономастикони багатьох українських письменників, зокрема В. Винниченка, О. Гончара, В. Дрозда, Л. Костенко, П. Куліша, Я. Славутича, Григорія Тютюнника, Лесі Українки, І. Франка, М. Хвильового, М. Коцюбинського, Ю. Яновського та інших майстрів слова. І це питання доволі актуальне, адже власні назви персонажів як мовні одиниці, які не лише називають, але й характеризують денотатів, разом з іншими одиницями відображають творче мислення письменника, багатство його мови, особливості стилю.

Вивченню онімної номінації персонажів у художньому тексті присвячено багато праць українських (Л. Белей, А. Вегеш, Т. Гриценко, В. Калінкін, Ю. Карпенко, Л. Кричун, Т. Крупеньова, Г. Лукаш, М. Мельник, Т. Наумова, Л. Селіверстова, Р. Таїч, Т. Наумова, Л. Шестопалова, Р. Шотова-Ніколенко та ін.) і зарубіжних (М. Альтман, Б. Бірус, А. Вільконь, С. Гавор, А. Гурський, М. Кнапова, Л. Колоколова, Е. Магазаник, О. Фонякова та ін.) мовознавців.

Літературно-художня ономастика пов'язана з багатьма лінгвістичними дисциплінами. Зокрема, зі стилістикою, оскільки об'єктом дослідження має одиниці художнього стилю, їх функціонування,

стилістичне навантаження. Тісний зв'язок можна простежити з лексикологією, бо обидві науки об'єктом дослідження мають слово. Також існує взаємозв'язок між етимологією та літературно-художньою ономастикою, оскільки остання нерідко послуговується методами етимологічного аналізу, щоб з'ясувати значення слова. Для аналізу номінаційної системи художнього твору залучають також дані літературознавства, адже письменник часто добирає номени вже тоді, коли визначені сюжет твору, ідейно-тематичне спрямування, окреслені характер та поведінка персонажів¹.

Дослідження ж онімного простору художнього твору варто проводити на двох рівнях: синтагматичному та парадигматичному, що сприяє системному підходу до вивчення власних назв. Та для всебічного аналізу номінацій осіб парадигматичний підхід є недостатнім, бо так чи інакше власні назви будь-якого тексту, безсумнівно, відносяться до нього як частина до цілого, адже настільки органічно вплітаються в текст, що вилучення власних імен частково призводить до втрати смислу, нівелювання багатьох нюансів. Синтагматичний аналіз передбачає послідовне членування мовленнєвого потоку та встановлення специфіки поєднання одиниць. При такому підході вивчають типи вживань власних назв, способи їх включення в контекст, в різні типи художнього мовлення².

Актуальність і новизна магістерської роботи.

Твори Всеволода Нестайка вже досліджували з ономастичного погляду. Це передусім праці Тамари Марченко: «Специфіка творення онімного простору літературної казки для молодшого шкільного віку (на матеріалі повісті-казки Всеволода Нестайка «Незвичайні пригоди в лісовій школі») та «Власні назви в текстах дитячої літератури як елементи сюжетно-рольової гри (на матеріалі повісті Всеволода Нестайка «Казкові

---

¹ Сколоздра О. Літературно-художня ономастика як предмет дослідження у вищій школі // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип.46. – Ч.2. – С. 355-357.

² Там само. – С. 355-357.

пригоди Грайлика»)). Зокрема, у першому дослідженні Тамари Марченко представлено насамперед один вид онімів – зооніми, адже всі постаті цього твору є тваринами, тобто зооперсонажами. В іншій праці увагу зосереджено на фіктонімах – вигаданих іменах персонажів, створених уявою письменника. У цьому контексті варто згадати також про дослідження Алли Романченко – «Ономастичний простір літературної казки Всеволода Нестайка» та «Міфоніми в літературній казці Всеволода Нестайка». Об'єктом цих досліджень є лише один з різновидів онімів – фіктоніми, відповідно до жанру твору та найменувань персонажів.

Проте ономастикон його дитячих творів детально розглянуто лише у небагатьох працях, тому актуальним є розгляд онімії інших, не менш цікавих, творів Всеволода Нестайка, зокрема «Неймовірні детективи». Комплексного аналізу всього онімного простору не одного, а декількох творів ще не було, чим і зумовлені актуальність та новизна дослідження.

Об'єктом дослідження є літературно-художні оніми у збірках оповідань та повістей Всеволода Нестайка «Неймовірні детективи» і «Одиниця з обманом».

Предмет дослідження – структурно-стилістичні особливості літературно-художніх онімів у збірках оповідань та повістей Всеволода Нестайка «Неймовірні детективи» та «Одиниця з обманом».

Джерельною базою магістерської роботи є збірка оповідань та повістей для дітей «Неймовірні детективи» («Таємничий голос за спиною», «Ципа зникає враз», «Агент СД», ««Барабашка» ховається під землею», «До катастрофи лишалось кілька секунд») та збірка оповідань «Одиниця з обманом».

Теоретичне значення дослідження. Опрацювання зібраних власних імен дозволить використовувати в подальших дослідженнях такої багатогранної творчості Всеволода Нестайка певні поняття, твердження стосовно творення ономастикону творів письменника, його структурно-стилістичні особливості. З'явиться перспектива продовжити аналіз

специфіки утворення номінації персонажів саме в дитячих та юнацьких творах.

Практичне значення роботи полягає в тому, що фактичний матеріал можна використати для навчання дітей у школі, принагідно на позакласному читанні. Результати нашого дослідження також можна застосувати для спецкурсів з літературної ономастики у вищих навчальних закладах.

Всеволод Нестайко – один з найулюбленіших дитячих письменників, чий витвори зростили не одне покоління. Саме в місті Бердичеві (Житомирська область) побачив світ майбутній письменник. У сім'ї Всеволода існувала цікава легенда, що мама народила його якраз тоді, коли читала Ремарка. Після пологів акушер жартівливо сказав їй, що у вас, здається, з'явився письменник. Цікаво також, що першою його домівкою був будинок на вулиці Пушкіна. Коли будівлю зруйнували, на тому місці з'явився дитсадок. Збіг це чи пророцтво, залишається тільки здогадуватись.

Чому В. Нестайко обрав саме дитячі книги? Вочевидь, серйозність і рутина дорослого життя були не зовсім тим, чого прагнув письменник. Сам Всеволод про свій вибір казав, що коли він став по-справжньому дорослим, йому страшенно захотілося повернутись назад у дитинство – догратися, досміятися, добешкетувати... Тому й вирішив стати дитячим письменником. І, пам'ятаючи своє невеселе дитинство, намагався писати якомога веселіше.

Недарма В. Нестайка називають володарем дитячих душ, адже так, як писав він, мабуть, не писав жоден дитячий письменник. Він на правду улюбленець всіх дітей, і, цілком можливо, що не тільки дітей. Адже кожен дорослий із задоволенням поринає у надзвичайний світ пригод, який малює на сторінках фантазія цього талановитого митця. Його твори визнано лідерами читацького зацікавлення. Ми знаємо В. Нестайка як автора таких найвідоміших творів – «Тореадори з Васюківки», «Незнайомка з Країни Сонячних Зайчиків», «Незвичайні пригоди в лісовій школі» тощо, багато з яких вивчають у школі та читають на позакласному читанні. Однак

творчість цього письменника не обмежується лише ними. Існує безліч інших, дуже цікавих повістей, казок і оповідань, які мають не тільки літературну цінність, але й безмежний матеріал для вивчення їх з ономастичного погляду. Адже власні назви, які використовує В. Нестайко не просто промовисті, вони настільки влучні та продумані, що, очевидно, мають у своїй основі конкретний алюзійний задум письменника.

Рисами стилю В. Нестайка є казковий сюжет із перетворенням та подорожами в часі, вигадана історія із пізнавальним елементом, комічні ситуації¹.

Мета магістерської роботи – дослідження онімного простору збірок оповідань та повістей для дітей «Неймовірні детективи» й «Одиниця з обманом». за онімними класами, структурою та стилістичними функціями.

Відповідно до мети ставимо низку конкретних **завдань**:

1. Опрацювати наукову літературу з літературно-художньої ономастики.
2. Укласти картотеку власних назв аналізованих збірок.
3. Покласифікувати зібрані власні назви відповідно до ономастичних розрядів.
4. Проаналізувати зафіксовані оніми відповідно до об'єктів номінації та за стилістичними функціями.
5. Описати ядро та периферію онімного простору художніх творів.

Методи дослідження: описовий з елементами кількісного та етимологічного аналізів, стилістичний метод, елементи статистичного та лінгвопсихологічного методів.

Описовий метод будемо використовувати відповідно до поставлених завдань уже на початковому етапі дослідження. За допомогою цього методу зібрана й укладена картотека всіх ономастичних одиниць: антропонімів, топонімів, інших різновидів. Характеристиці літературно-художніх онімів, їхній систематизації, найкраще посприє описовий метод, який дозволить

---

¹ Круль М. М., Благун Н. М. Загальний огляд сучасної української дитячої періодики (жанрово-тематичне розмаїття) // Доступний з: http://www.nbul.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apsf_lil/2009_20/Krul.pdf

дослідити власні імена всебічно. Стилiстичний метод є чи не основним у лiтературнiй ономастицi, оскiльки за його допомогою визначатимемо функцiональну навантаженiсть власних назв у художнiх текстах. А також саме цей метод забезпечить розумiння авторського задуму у виборi iмен для персонажiв, алюзiй та творчого стилю письменника. За допомогою етимологiчного методу можна встановити доантропонiмну семантику онiма, той первiсний змiст, який закладено у власнiй назвi. Ймовiрно, у працi буде використано елементи лiнгвопсихологiчного методу, який ґрунтується на застосуваннi асоцiативного експерименту. Цей метод визначає загальний аспект мовноi свiдомостi людини та деякi аспекти етнiчної картини свiту. Лiнгвопсихологiчний метод є базовим для вивчення значення та способiв репрезентацiї власноi назви в ментальному лексиконi iндивiда, етносу. За допомогою статистичного методу подамо кiлькiсну характеристику лiтературно-художнiх онiмiв у нашiй розвiдцi¹.

Структура маґiстерської роботи. Маґiстерська робота складається зi вступу, трьох роздiлiв, списку використаноi лiтератури i додаткiв.

---

¹ Скорук I. Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики: навч. посiб. для студ. вищ. навч. закл. / Iрина Денисiвна Скорук. – 2-ге вид., доповн. – Луцьк: Вежа-Друк, 2017. – С. 63-67.

РОЗДІЛ 1

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЯ ОНОМАСТИКА: ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ

1. 1. Історія літературної ономастики: зародження, становлення сучасний стан і перспективи

Літературна ономастика все ще перебуває в процесі становлення, самоутвердження. Про це свідчать, зокрема, дискусії щодо назви цієї лінгвістичної дисципліни, що вивчає імена в художніх творах. Як зауважує Галина Мельник, «...нинішній уживаніший статус терміна **літературна ономастика**, у порівнянні, скажімо, з **поетикою оніма** та іншими, апріорі віддає йому прерогативу на номінацію наукової дисципліни; цей термін загальноновизнаний у світі (...), а відтак український відповідник легко ідентифікується в міжнародній термінологічній системі»¹.

Процес теоретичного узasadнення досить молодій ономастичній галузі розпочато, цей процес триває інтенсивно й досить успішно. Однак В. М. Калінкін говорить, що поетика власних імен потребує розробки загальної теорії (включаючи філософські й логіко-мовні, семіотичні й культурно-естетичні аспекти), здатної охопити всі сторони цього складного явища. Саме він зробив вагомий внесок у формування теоретичних засад літературної ономастики, яку він називає поетикою оніма, зокрема, своєю монографією «Поетика оніма». Загалом у царині теорії літературної ономастики плідно працювали Л. О. Белей, Ю. О. Карпенко, Е. Б. Магазаник, В. М. Михайлов, В. А. Никонов, С. І. Зінін, Т. В. Немировська, О. І. Фонякова тощо². З часу появи 1999 року двох монографій В. Калінкіна, присвячених проблемі поетики онімів, робота вченого над упорядкуванням

---

¹ Мельник Г.І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики // Записки з ономастики. Вип. 11: Зб. наук. праць. – Одеса, 2008. – С.20. http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/zso/2008_11.pdf

² Там само. – С. 21.

та випрацюванням термінології і теоретичних та методичних засад галузі не припинялася.

Упродовж останніх десятиліть проблеми функціонування власних назв у художньому тексті неодноразово потрапляли в коло дослідницьких інтересів, що сприяло виокремленню цього напрямку ономастичних досліджень у самостійну дисципліну – поетонімологію. Такі роботи успішно реалізують у галузі літературної ономастики, що уможливорює аналіз відповідних авторських ономастиконів з опертям на лінгвістичні, літературознавчі, філософські, психологічні, історичні, соціологічні, культурологічні засади. Дослідження в галузі літературної ономастики цього періоду зорієнтовані на широке коло питань, пов'язане з використанням власних імен у художньому тексті: специфіку літературних онімів, їхні функції у творі, стилістичний опис ономастикону того чи того художника слова, експресивні можливості ономастичних одиниць у прозовому та поетичному тексті, властивість літературного імені бути засобом репрезентації найрізноманітніших знань автора про світ. Наприклад, у роботах Г. П. Ковальова інтерпретовано сприйняття письменником ономастичних одиниць, що функціонують як у повсякденному житті, так і в літературі. В. І. Супрун розмежовує ядро та периферію онімного простору художнього тексту. В. М. Калінкін, використовуючи методику аналізу звукобуквенних комплексів, яку розробив А. П. Журавльов, витлумачує фонетичні функції онімів у художньому тексті. У період 80-х рр. ХХ ст. з'являються великі монографічні студії з літературної ономастики. Це, зокрема, роботи Е. Б. Магазаника і В. М. Михайлова, у яких узагальнено напрацювання ономастів другої половини ХХ ст.¹ Однозначно, що цей факт засвідчує поступальний розвиток та утвердження літературної ономастики як окремої філологічної галузі.

---

¹ Цитування за: Доценко М. Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: 10.02.01 – Українська мова. – Донецький національний університет ім. Василя Стуса. – Вінниця, 2018. – С. 20-21.

1. 2. Три основні ономастичні школи. Термінологічні розмежування в галузі літературно-художньої ономастики

В Україні сьогодні функціонують три загальновизнані школи літературної ономастики, у межах яких триває інтенсивне вивчення функціонування власних назв у художньому тексті. Кожна з них (одеська, донецька та ужгородська) надає перевагу різним уже усталеним терміносполукам на позначення дисципліни, з огляду на виявлені суперечності або неточності в терміні. Одеська дослідниця Т. Немировська, автор однієї з перших дисертацій з літературної ономастики на теренах колишнього СРСР, виконаному саме на українському матеріалі – прозі М. Коцюбинського (1988), віддає перевагу терміну **літературна ономастика**, пропонуючи її поділ на: *ономастику поезії*, або поетичну ономастику; *ономастику художньої прози*, або художню ономастику; *ономастику драматургії*, або драматургічну ономастику. Представники одеської школи Ю. Карпенко та М. Мельник, не заперечуючи «доцільності» позначень *поетична ономастика*, *поетика оніма* і час від часу ними послуговуючись, не вважають принциповим заміну старого, широко вживаного терміна *літературна ономастика*¹.

Фундатор ужгородської школи літературної ономастики Л. Белей, виразивши відмінність між літературними та літературно-художніми текстами, відповідно і між дисциплінами, які їх вивчають, наголошує, що в першому випадку маємо справу зі стилістичною антропонімією, у другому – літературно-художньою. Дослідник вважає найбільш вдалим термін **літературно-художній антропонім**, «який через багатоконпонентність не є бездоганим, проте серед уживаних нині термінів найповніше і найточніше передає суть позначуваного поняття»². Аргументує Л. Белей також тим, що від терміна *літературно-художній антропонім* легко утворити назву

¹ Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Вип. 24. – С. 123. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2011_24_24.

² Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. – Ужгород, 2002. – С. 10.

розділу ономастики, який вивчає літературно-художню антропонімію, – літературно-художня антропоніміка, що не порушує усталеної системності української ономастичної термінології¹. Але, як на мене, цей аргумент не зовсім переконливий, адже назву розділу можна утворити й від інших термінів без порушення правил системності.

Представник донецької школи В. Калінкін, автор терміносполуки «поетика оніма», вважає, що означення *стилістична* не зовсім підходить насамперед тому, що виносить уявлення про предмет за межі художнього мовлення, поміщаючи його в ширший контекст мовних явищ. Вважає недоліком і визначення *літературна*, адже, на його думку, воно стосується не науки, а об'єкта дослідження. Тому В. Калінкін пропонує свій термін – *поетика оніма*, бо наголошує на широкому тлумаченні цього поняття, яке передбачає охоплення всіх сфер творчого використання пропріальних одиниць – від мови науки до жаргонів і розмовного мовлення. Щодо вузького розуміння терміна, то тут підкреслюється його здатність обмежити кордони **поетики оніма** матеріалом художніх текстів, у яких представлено досліджуване явище². У публікаціях останніх років В. Калінкін пропонує розглядати літературну ономастику та поетонімологію (заміна неоднозначно сприйнятого терміна поетика оніма) як попередній і наступний етапи вивчення ономастики художніх творів і різницю між ними вбачає не лише часову, але й у підходах до вивчення властивостей власних назв у літературних творах. Період літературної ономастики вчений характеризує як такий, основним завданням якого було дослідження онімії відповідно до мети, сформованої у межах ономастики, і методами ономастичних наук.

Таким чином одеська школа літературної ономастики має безперервну традицію використання терміна літературна ономастика, представники ж

---

¹ Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика // Наук. вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Вип. 24. – С. 123.

² Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика // Наук. вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Вип. 24. – С. 123-124.

ужгородської та донецької шкіл, Л. Белея та В. Калінкіна відповідно, не приймають старий термін, вони є прихильниками різних підходів до вивчення літературної онімії і відповідно – різних на її позначення термінів, що зрештою логічно обґрунтовують. І тут мова йде не лише про термінологічні розбіжності, а й про певний науковий світогляд і науковий напрям різних учених. Л. Белей, представник традиційної ономастичної парадигми в літературній ономастиці, основним завданням літературно-художньої антропоніміки вважає з'ясування ролі літературно-художньої антропонімії в процесі становлення національної антропосистеми і національної літературної мови. На його думку, джерельна база має бути обмежена текстами творів української художньої літератури. До того ж учений підкреслює принципову різницю між реальним антропонімом та літературно-художнім (ЛХА). Власне антропонім називає реальну людину, а ЛХА – літературного героя, витвір мистецької уяви¹. Саме в цьому полягає чітка відмінність, і тому так важливо їх розмежовувати.

1. 3. Стилiстичнi функцiї онiмiв

Безперечна перевага в літературній онімії стилістичної функції над номінативною вимагає докладнішого розгляду поняття «стилiстична функцiя». На думку О. Карпенко, цей термін доречно вживати не в однині, бо насправді стилістичне навантаження поетонімів у художньому тексті багатоманітне. Е. Б. Магазаник розрізнив у цьому навантаженні ономастилістику та ономапоетику. У першому випадку йдеться про стилістичне забарвлення, про різні форми зв'язку імені і образу. З ономапоетикою маємо ж справу тоді, коли в літературному онімі так чи інакше шифрується, виражається концепт твору, певний зв'язок з іншими творами інших авторів. Проте докладніше вивчення літературних онімів

---

¹ Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика // Наук. вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Вип. 24. – С. 124.

засвідчило, що такого їх поділу замало, адже поетонім пов'язаний не тільки з відповідним образом, а й з художнім текстом у цілому¹.

Вивчення функціонування онімів у художньому тексті все ширше привертає увагу дослідників. Адже виявляється, що без аналізу власних назв справжнє розуміння тексту, його глибинних, підтекстових змістових шарів, практично неможливе. Власні назви в тексті дають неоціненну інформацію для інтерпретації цього тексту, інколи й таку, що іншими способами в тексті не виражена. Вони забарвлюють, увиразнюють текст, виконуючи й істотну текстотвірну функцію. Тож щоб по-справжньому оволодіти текстом, треба розібратись в тих власних назвах, які в ньому вжиті².

Одна з функціональних класифікацій, орієнтована тільки на літературну антропонімію, – це класифікація Любомира Белея. Учений виділив чотири групи літературних антропонімів: нейтральні, характеристичні, дейктичні та ідеологічні. Перша група позбавлена певних супровідних конотацій, їх легко можна замінити іншим аналогічним літературно-художнім антропонімом. Ці стилістично нейтральні або, як ще називають, номінативні літературно-художні антропоніми обов'язково представлені в літературно-художніх текстах усіх жанрів (виняток становлять лише сатиричні твори). Вони творять кістяк, антропонімійну канву твору, засвідчують достовірність персонажів і зображуваних подій. Характеристичні ж антропоніми за їхнім провідним функціональним забарвленням поділяються на: 1) *національно-значущі*, які передусім і створюють потрібний авторові національний колорит твору, часто – з різними супровідними конотаціями; 2) *хронологічно-значущі*, що сприяють локалізації твору у часі, до того ж цей розряд поетонімів є особливо істотним для творів на історичну тематику; 3) *соціально-значущі*

---

¹ Карпенко О. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження // Записки з ономастики. – Одеса, 2000. – Вип.4. – С.70-72.

² Там само. – С. 69.

антропоніми відбивають соціальний статус персонажів, їх міське чи сільське походження, професію тощо; 4) *характеристично-оцінні* – слугують передусім для емоційно-експресивної оцінки. Л. Белей поділяє їх на *експресивно-оцінні*, де виступає саме оцінка, експресія як така, з різними ступенями її вияву, у структурі та внутрішній формі яких відсутні вказівка чи натяк на причину, що зумовила їх експресивність та *інформаційно-оцінні*, де оцінка розшифровується внутрішньою формою оніма, виражаючись твірною основою, а не суфіксом, структура, а точніше, внутрішня форма яких містить «пояснення» їх експресивності¹.

Очевидно, що власні назви у творі виконують, крім номінативної, характеристичну, ідеологічну та стилістичну функції. Будь-який онім у художньому тексті є елементом цього тексту і працює на нього. Ставши фактом мовлення, він зазнає функціональної перебудови. Найголовнішим завданням оніма стає стилістичне навантаження – виразність, промовистість поетоніма, його так звана образодатність. В українській ономастиці (і не тільки українській) немає єдиної, загальноприйнятої класифікації поетонімів. В «Общей теории имени собственного» О. В. Суперанська, говорячи про більш ніж тридцять функцій власних імен, до сфери мовлення зараховує лише чотири: 1) комунікативну (повідомлення, репрезентація); 2) апелятивну (заклик, вплив); 3) експресивну (виразову), у якій виступають відомі імена, що перебувають на шляху до перетворення на загальні; 4) дейктичну (вказівну). Відомий польський учений Ч. Косил виділяє у літературній онімії такі функціональні «вартості»: денотативна, конотативна, асоціативна, експресивна, емоційна, стилістична, естетична².

Ю. Карпенко і М. Мельник, вивчивши ономастичні аспекти поезії Ліни Костенко, виділили шість функцій власних назв у її творах: номінативну, суто називну; хронотопічну; характеризуючу; функцію

---

¹ Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX – XX ст. – Ужгород, 1995. – С.59-64.

² Мельник Г.І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики // Записки з ономастики. Вип. 11: 3б. наук. праць. – Одеса, 2008. – С.22-24. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/zzo/2008_11.pdf

виразовості, образності, тропеїчності; експресивну; текстотвірну. Найважливішою тезою, що висловили ці дослідники в монографії «Літературна ономастика Ліни Костенко», є теза про поліфункціональність поетонімів, які насправді можуть виконувати абсолютно всі можливі функції одразу. Зрозуміло, що така поліфункціональність не дозволяє розробити єдині класифікації, певні методики їх розрізнення та чітких термінологічних розмежувань. Однак ця ж багатофункціональність свідчить про неймовірний талант митця, про його майстерність у виборі власних імен своїм персонажам¹. Аналізуючи функції власних назв, варто згадати й про їх поділ на розряди. Щодо кількості розрядів в ономастив також немає одностайної думки, одні зводять їх до чотирьох - п'яти (поєднуючи, наприклад, антропоніми й теоніми в один розряд), інші розширюють до 15-20. Та зрозуміло, що існують різні типи власних назв і їхнє різноманіття не зводиться лише до антропонімів. Усі ці різні типи онімів у художньому творі мають своє стилістичне навантаження.

О. Карпенко виділяє 9 різних типів онімів:

- антропоніми (найменування людей);
- топоніми (власні географічні назви);
- астроніми (назви космічних об'єктів);
- теоніми (імена божеств);
- зооніми (клички тварин);
- ергоніми (об'єднання людей за найрізноманітнішими ознаками);
- хрононіми (власні назви подій, часових відрізків);
- хрематоніми (назви матеріальних предметів);
- ідеоніми (назви ідеальних предметів – заголовки літературних творів і назви витворів мистецтва)².

---

¹ Там само. – С. 25-26.

² Карпенко О. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження // Записки з ономастики. – Одеса, 2000. – Вип.4. – С.73.

За характером функціонування власні назви поділяють також на реальні, віртуальні і сакральні. Реальні – це ті імена, якими позначаються конкретні люди, географічні об'єкти і якими послуговуються щоденно. Однак, потрапляючи у художній текст, вони стають віртуальними, набуваючи конотативних значень, і виконуючи, окрім номінативної, й інші функції. Віртуальні імена притаманні саме художнім творам, вони є продуктом письменницької роботи над словом, його фантазії. Сакральні оніми теж у певному сенсі віртуальні, бо є найменуваннями уявних денотатів – об'єктів поклоніння (наприклад, Бог, Дажбог, Перун, Прометей тощо)¹. Кожен письменник використовує їх на власний розсуд і з особистих авторських міркувань. У магістерській роботі аналізуватимемо антропоніми, топоніми, зооніми, ідеоніми, хрематоніми та ергоніми.

1. 4. Ядро та периферія онімного простору в художніх творах

Зазвичай у художньому тексті серед онімів переважають антропоніми і вони є ядром твору. Друге місце після антропонімів за кількістю, як правило, посідають топоніми, що належать до периферії. Та інколи ядро й периферія можуть мінятися місцями. У такому випадку ядром твору можуть бути – топоніми, а периферією – антропоніми. А в деяких текстах, зокрема в науково-фантастичних, друге місце за антропонімами може належати й астронімам, що зумовлено специфікою жанру. Однак і топоніми, й астроніми в художньому тексті служать передусім засобом локалізації дії. Істотним компонентом ономастичного простору твору є також ергоніми, власні назви людських колективів. Решта розрядів власних назв належить до рідковживаних. Утім, багато залежить від художніх настанов та індивідуально-авторських смаків, а ще більше – від тематики твору².

За Ю. Карпенком, будь-яке ім'я композиційно важливого персонажа пов'язане зі змістом цілого твору, де воно є ключовим, а також з тематично

---

¹ Мельник Г.І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики // Записки з ономастики. Вип. 11: Зб. наук. праць. – Одеса, 2008. – С.27.

² Карпенко О. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження // Записки з ономастики. – Одеса, 2000. – Вип.4. – С.73-74.

однорідними або контрастними рядами паралельних імен інших персонажів. Кожне ім'я персонажа, який бере участь у розвитку сюжету, асоціативно пов'язане з іншими групами дійових осіб, а вся система імен таких осіб утворює ономастичну парадигму тексту, *ядро* поля онімного простору, у той час як інші засоби номінації дійових осіб в тексті увійдуть до *периферії* цього поля¹. Отже, власні імена однозначно утворюють канву твору та виконують певні функції, а що буде ядром чи периферією, можна дізнатися, безпосередньо проаналізувавши весь онімний простір. Досліджувані твори В. Нестайка засвідчили, що ядром онімного простору є літературні антропоніми, інші онімні класи належать до периферії.

1. 5. Особливості дитячої літератури з погляду ономастики

Художні твори для дітей та юнацтва є формою комунікації дорослого світу з дитячим. Дитячі письменники не можуть обмежуватись лише індивідуально-авторським баченням світу та втіленням його моделі у творі. З огляду на особливості дитячого сприйняття, діалог автора з такою аудиторією вибудований за іншими законами, ніж діалог з реципієнтом-дорослим. Тут важливою є обізнаність письменника з віковими психологічними особливостями дітей і актуальними запитамі дитини тієї чи іншої вікової категорії. У літературі для дітей та юнацтва дуже важливим є доонімне, етимологічне значення власної назви. Онімний простір дитячих творів зазвичай вибудовано з урахуванням жанрових характеристик твору².

Поетонімосфера дитячої літератури, на думку Т. Марченко, – унікальне явище. Автор дитячого твору орієнтований на «мисленнєве досє» юного читача. Важливою умовою розвитку особистості дитини, становлення її психіки є гра. Потреба в ній зумовлена соціальним розвитком дитини, яка наслідуює поведінку дорослих, ставиться до них як до певного

---

¹ Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе. Филологические науки. – 1986. – № 4. – С.37.

² Юлдашева Л. П. Літературні оніми як засіб структурування художнього світу у творах для дітей та юнацтва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2019. – № 39, т. 1. – С. 89-90.

зразка дій. Через найменування персонажів автор здійснює один із важливих моментів комунікації: повідомляє юним читачам інформацію про героїв. У свідомості дитини об'єкт фіксується за допомогою імені, таким чином з упевненістю можна говорити, що ім'я створює образ персонажа¹.

Гражина Савіцька спостерегла, що з розвитком мови психомоторики дитина починає сприймати ім'я як характеристику. Усі найменування довкола: імена рідних, героїв книжок, назви іграшок, предметів, місця – мають бути відапелятивними, тобто мотивованими, тільки тоді дитина їх розуміє. До того ж назви мають бути експресивними, такими, що привертають увагу дитини. Діти зазвичай не обмежуються офіційною формою імені чи прізвища у своєму спілкуванні, адже офіційне ім'я є засобом номінації з обмеженим мотиваційним потенціалом і не містить потрібної для дитини інформації про об'єкт називання. Дитина приймає назву, коли розуміє її, зважаючи на свій невеличкий життєвий досвід. Юні читачі вибирають в семантичному обсязі апелятива одну істотну ознаку, яка стає підставою для трансформації апелятива у власну назву. На цьому принципі творяться також прізвиська – неофіційні найменування осіб, які наголошують на особливій домінувальній рисі, що вирізняє денотата серед інших². Отже, мотивація імені є дуже важливою для дитини, адже так вона вчиться сприймати певну назву і запам'ятовувати її. Тому ім'я у повній або офіційній формі, ми спостерігаємо зрідка у дитячому колі.

1. 6. Автор і наратор у художньому творі

У художніх творах досить часто плутають голос автора з голосом наратора. Тобто думають, що оповідач – лише автор, який говорить від власного імені і все, однак це не завжди так.

Наратор (франц. *narrateur*, англ. *narrator*, нім. *Erzdhler*) – це «різновид літературного суб'єкта, вигадана автором особа, від імені якої в епічному

---

¹ Марченко Т. Власні назви в текстах дитячої літератури як елементи сюжетно-рольової гри (на матеріалі повісті Всеволода Нестайка "Казкові пригоди Грайлика") / Т. Марченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. – 2014. – № 2. – С. 76. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnuflm_2014_2_18.

² Там само. – С. 77.

творі він веде розповідь про події та людей, за допомогою якої формується весь уявний світ літературного твору»¹. Мовлення наратора створює полотно повісті, з'єднуючи різні словесні елементи в єдине ціле.

У сучасній літературознавчій площині засвідчено існування двох основних наративних форм: я-нарація, тобто наратор у першій особі та наратор у третій особі. За тих умов, коли письменник розповідає у третій особі про події і вказує на свою присутність як персонажа, говорять про наратора, який займає «позицію олімпійця». Досліджуючи тріаду оповідач – розповідач – наратор, варто зауважити, що термін наратор запозичений із західного літературознавства. Зазвичай розповідач розчиняється в художній палітрі, він творить внутрітекстову комунікацію, не називаючи себе при цьому; оповідач – переважно названий носій мовлення, він «будує» весь текст, організовує події за власним задумом. Науковці зауважують, що поняття «оповідач» і «розповідач» (у загальному значенні) використовуються як абсолютно синонімічні, що позначають «носія функції оповіді безвідносно до яких-небудь типологічних ознак». Хоча з приводу синонімічності оповідача / розповідача / наратора виникають дискусії, адже ототожнювати оповідача й розповідача немає сенсу, оскільки це абсолютно різні суб'єкти викладової манери літератури. В оповідному континуумі не менш важливу функцію виконує образ автора (інколи так званий «внутрішній», «абстрактний», «концептуальний», «конкретний» автор), який безпосередньо чи опосередковано впливає на образ наратора².

Однак при цьому, як зазначають науковці, «між автором і наратором виникає різна наративна дистанція: точка зору автора може збігатися з поглядом наратора, а може бути відмінною. Читач через систему наративних рівнів, сюжет, композицію і т. ін. реконструює образ автора,

---

¹ Наратор // Словник літературознавчих термінів. – Режим доступу : <http://www.ukrlit.vn.ua/info/dict/5z6m0.html>

² Римар Н. Ю. Функції наратора як головної інстанції оповіді в художньому тексті / Н. Ю. Римар // *Studia methodologica* : [наук. альманах] / відп. ред. І. Папуша – Тернопіль : ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – Вип. 37. – С. 209.

його концепцію твору»¹. Говорячи про співвіднесення наратора з автором, виявлено різні тенденції: з одного боку наратор може не мати нічого спільного з автором, бути просто ним вигаданий; з іншого – бути безпосереднім відображенням авторських позицій, його думок, ідей. Такий наратор діє відповідно до авторських стратегій, постає «маскою» автора. Погляд наратора може бути ідентичним із авторським, а може бути абсолютно протилежним². Наратор у творах для дітей повинен мислити, як дитина, говорити зрозумілою для дітей мовою, бути обізнаним з їхніми зацікавленнями, уподобаннями, зрештою розповідати так, щоб юний читач сприймав його, як свого. З погляду літературно-художньої ономастики наратор так має ілюструвати та називати навколишній світ, яким його бачить звичайна дитина.

Отже, літературно-художня ономастика, як відносно молода галузь, активно розвивається, привертає увагу багатьох дослідників, які вже зробили та досі роблять свій внесок у цю науку. Існує три потужні ономастичні школи (одеська, ужгородська та донецька), які по-різному підходять до вивчення власних імен у художніх творах. Про це свідчать і відмінні терміносполуки на позначення літературної ономастики. Різні погляди, суперечки, дискусії говорять про те, що ономастична галузь є цікавим та перспективним об'єктом дослідження. Важливим питанням є функціонування онімів у художньому тексті. Тут також дослідники не зовсім одностайні. Л. Белей виділяє чотири основні функції, та застосовує їх лише до одного розряду онімів – антропонімів. Ю. Карпенко та М. Мельник виокремлюють шість функцій на основі дослідження в поезії Л. Костенко. О. Суперанська говорить про більш як тридцять функцій власних імен, однак до сфери мовлення зараховує лише чотири: комунікативну,

---

¹ Качмар В. М. Повістева творчість Богдана Лепкого. Типи нарації [текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 – українська література / В. М. Качмар ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2006 – С. 8.

² Римар Н. Ю. Функції наратора як головної інстанції оповіді в художньому тексті / Н. Ю. Римар // *Studia methodologica* : [наук. альманах] / відп. ред. І. Папуша – Тернопіль : ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – Вип. 37. – С. 206.

апелятивну, експресивну та дейктичну. Онімні ядро та периферія залежать від тематики, жанру твору, задуму автора тощо. Зазвичай ядром у творі є антропоніми, а всі інші оніми належать до периферії. У деяких випадках головну роль в онімному просторі художнього твору переймають на себе топоніми або ж ергоніми. Та все ж таке явище спостерігається набагато рідше.

Загалом дитяча література дуже цікава з погляду ономастичного дослідження. Адже власні імена таких творів відрізняються від імен у творах дорослих. Оніми у творах для дітей та юнацтва більш промовисті, часто алюзійні, прозорі, зрозумілі, умотивовані, інколи смішні (прізвиська) та однозначно характеристичні. Тут важливу роль відіграє майстерність письменника та його обізнаність з віковими психологічними особливостями дитячої аудиторії. Необхідно розрізняти поняття автора та наратора у творі, тому що нерідко письменники ведуть розповідь від третьої особи. У читача постає дилема-питання: чи це думає і говорить сам автор, чи він просто вкладає певний зміст, а наратор чи оповідач є тим самим персонажем твору, устами якого промовляє письменник. Погляди наратора та автора можуть збігатися, але інколи вони абсолютно відрізняються. Тому все-таки їх потрібно розділяти як дві окремі іпостасі.

РОЗДІЛ 2

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ТА СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНИХ АНТРОПОНІМІВ

2.1. Структурно-стилістичні особливості антропонімацій збірки «Неймовірні детективи»

Письменник, створюючи образ того чи іншого персонажа, користується не тільки такими прийомами, як слова автора, характеристика персонажа іншими персонажами, але й таким важливим прийомом, як номінація особи. Як влучно зауважила І. Кочан, «вибір імені для літературного героя не буває випадковим: письменник вкладає в нього певну оцінку, характеристику, тобто використовує власні імена як додатковий художній засіб для вираження ідейно-естетичного задуму»¹.

Як слушно зазначає Тамара Марченко, Всеволод Нестайко не обмежується інформаційно-характеристичним потенціалом онімів. Він супроводить уведення персонажа в текст його представленням: це може бути авторська характеристика; характеристика іншим, поведінкова або мовленнєва самохарактеристика. Цікаво, що у творах Всеволода Нестайка немає нейтральних власних назв, кожна з них виконує певну характеристичну функцію. Саме в такий спосіб реалізується механізм називання, притаманний за істотною ознакою, адже, на думку Гражіни Савіцької, дитина прагне вмістити всі характерні риси в одній назві².

Відповідно до класифікації Любомира Белея, у збірках оповідань та повістей Всеволода Нестайка можна виділити соціально значущі антропоніми (*Горбатюк Степан Іванович, Анатолій Петрович Попенко, Вітасик Граціанський, Олексій Федорович Помазан, Всеволод Казимирович*

---

¹ Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту: Курс лекцій. – Львів: Світ, 1999. – с. 142

² Марченко Т. Власні назви в текстах дитячої літератури як елементи сюжетно-рольової гри (на матеріалі повісті Всеволода Нестайка "Казкові пригоди Грайлика") / Т. Марченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. – 2014. – № 2. – С. 77-78. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2014_2_18.

Стародуб) та характеристичні (*Женя Кисіль, Вітасик Дорошенко, Ніна Олександрівна, Валера Лобуренко тощо*).

Можна стверджувати, що Всеволод Нестайко обдумував вибір власних імен своїм персонажам. Зокрема, промовистим є прізвисько капітана *Горбатюка Степана Івановича*, яке йому придумали друзі ще в студентські роки – *Шерлок Горбс*, адже воно справді характеризує проникливу натуру капітана, який знаходить вирішення там, де його інколи взагалі немає, і який дуже уважний до деталей. « – *Бути вам, студенте Горбатюк, українським Шерлоком Голмсом. І здібності у вас аналітичні, безперечно, є...*» [Нестайко, с. 11]. І в самому творі автор одразу дає пояснення, вкладаючи його в уста викладача криміналістики професора Китайгородського: «*Адже що таке «горб» українською мовою? Майже те саме, що «holm» англійською – горбок у річці. Височина. Отож, дерзайте! Постарайтеся зійти на ту височину*». Як на мене, дуже символічно. Та й саме прізвище капітана походить від прізвиська *Горбатий* [Редько, с. 230]. Тому тут Всеволод Нестайко однозначно невипадково підібрав саме такий онім.

Всеволод Нестайко навіть каже, що «*недарма у Шерлока Голмса був доктор Ватсон...*» [Нестайко, с. 19]. Так склалося, що друзі дитинства, які сиділи в школі за однією партою в школі та інституті, жили на одній площадці, тобто були сусідами.

Найменування товариша Горбатюка – капітана *Анатолія Петровича Попенка* дещо свідчить про його сферу діяльності, якщо провести паралелі. *Прізвище Попенко* походить від назви служителя церкви *pip* [Редько, с. 848], а *Анатолій Петрович* служив людям у певному сенсі цього слова, лише у своїй професії. *Ім'я Анатолій* не дає нам ніяких конотативних характеристик, основна функція тут таки номінативна: « – *Ти, начальнику, мені подобаєшся. Настирний ти, впертий*» [Нестайко, с. 133]. Загалом Всеволод Нестайко використовував багато двослівних номінацій у

комбінації: ім'я + по батькові, адже діти звикли, що до дорослих ми звертаємося саме так.

Власне ім'я директора школи, у якій навчаються головні герої Женя Кисіль та Вітасик Дорошенко, – *Регіна*, що означає «цариця» [Скрипник, с. 155], автор обрав також не випадково. Найменування секретарки директора школи – *Стелли* означає «зірка, зоряна» [Скрипник, с. 161] і певним чином характеризує її. «Секретарка Регіни Ігнатіївної Стелла була молоденькою, вродливою дівчиною... Дуже гарна дівчинка... не лише зовні, а взагалі» [Нестайко, с. 61]. Використав його автор ще, мабуть, тому, що воно досить незвичне та цікаве для дитячої аудиторії.

Ім'я головного героя – *Жені Кисіля* є однозначно промовистим, адже з грецької воно означає «благородний, шляхетний» [Скрипник, с. 51]. І насправді так і є, тому що він завжди готовий прийти на допомогу своєму другові Вітасику, однокласникам, іншим товаришам і навіть незнайомим людям. Не дарма вони з Вітасиком здійснили стільки подвигів на пару з капітаном Горбатюком та Попенком та запобігли не дуже приємним подіям, які могли б трапитися. Прізвище *Кисіль*, яке походить від апелятива «кисіль» [Редько, с. 455], є відомими і зрозумілим для дитячого сприймання, тому його й обрав Всеволод Нестайко.

Найкращого друга Жені Кисіля звали *Вітасик Дорошенко*. Його ім'я *Вітасик*, у повній формі *Віталій* наскрізь промовисте, адже має значення «життєвий», а це слово має той самий корінь, що й *вітамін* – речовина, необхідна для життя [Скрипник, с. 42]. Хто хто, а Вітасик мав того вітаміну в досталь, його жага до пригод ніколи не згасала. Так, він дав згоду таємничому голосові на три дні поміняти місцями з Вітасиком Граціанським, щоб відчувати, як то бути ним, жити його життям. «Це ж така пригода, про яку тільки мріяти можна. Всі думають, що я Граціанський, а я Дорошенко насправді. Ги-гу!» [Нестайко, с. 51].

Ім'я *Милочка*, як на мене, свідчить про ніжну, чутливу натуру дівчинки, в яку закоханий Вітасик Дорошенко. Їхній новий однокласник

Вітасик Граціанський, якого спочатку не злюбили хлопці, Женя та Вітасик Дорошенко – отримав своє ім'я неспроста. Він теж мав у собі багато енергії, умів завоювати увагу абсолютно всіх, з ким йому доводилось познайомитись, любив багато розповідати про себе, про свої подорожі з батьками. «*Стрункий, кучерявий, гарний, з блискотливими очима, Граціанський одразу сподобався дівчаткам*», «*Граціанський виявився дуже компанійським хлопцем і з кожним днем завойовував дедалі більші симпатії класу*» [Нестайко, с. 7 – 8]. Прізвище *Граціанський* свідчить про його «непросте» походження та заможну сім'ю.

Ім'я тата Жені – *Василь Сергійович Кисіль* відповідає його характеристиці. *Василь* означає «цар» [Скрипник, с. 40] і символізує не тільки його посаду на роботі, а й таку рису характеру, як уміння керувати іншими людьми. «*Женин тато, Василь Сергійович Кисіль, працював головним інженером на маленькому заводі...; У себе на роботі він весь час вирішував питання. Інші начальники не вирішували, люди йшли до нього, і він вирішував. І його за це всі поважали*» [Нестайко, с. 242 – 243].

Найменування дружини Горбатюка – *Ніна Олександрівна* свідчить про її хоробру постать. Ім'я *Ніна* походить від імені легендарного засновника Ассирійської держави [Скрипник, с. 147]. Вона і справді намагається допомогти своєму колезі Іванові Романовичу Сокирку, захистити його в якомусь сенсі від можливої небезпеки, незважаючи на обіцянку нічого не розповідати своєму чоловікові – капітанові міліції.

Прізвисько *Ципа*, чи то *Циба*, ймовірно, може походити від дієслова «*цибати*», що означає пересуватися підстрибом [Редько, с. 1142]. Хлопчик Ципа дійсно дуже рухливий, як швидко з'являється перед хлопцями на теплоході, так само швидко й зникає. Як ми потім розуміємо з розповіді, звали цього хлопчика *Славко*. Це ім'я – у повній формі *Ярослав* має значення «*яра слава*» і описує його персонажа: «*Світлої вдачі хлопець був. Добряга й оптиміст*» [Нестайко, с. 156].

Матрос Платоша не дарма отримав таке ім'я. Воно означає «широкоплечий, огрядний» [Скрипник, с. 81] і характеризує цього денотата. «І майже тієї ж миті згори, з верхньої палуби кинувся у воду матрос у кльошах і в тільнящі. Ще коли він летів у повітрі, хлопці зрозуміли, що то був Платоша» [Нестайко, с. 107].

В онім *Семен Іванович Пилипей* автор вкладає протилежну ознаку (внутрішня енантіосемія), адже ані ім'я, ані прізвище, ані по батькові – не суголосні з характеристикою його постаті. Єдине, що прізвище *Пилипей* походить від імені Пилип, яке означає «той, що любить коней» [Скрипник, с. 80]. От воно може певним чином свідчити про не даремну прив'язку до саме такого прізвища. Бо з контексту розуміємо, що є певна алюзія до ситуації, яка трапилася з ним у дитинстві і має безпосередній стосунок і вплив на його подальше життя. Колись він з друзями поїхали кататися на чужих конях без дозволу батьків, і найстарший з них, Юрко Григоращ, забив підкову коневі Вороному за непослух. Пилипей та інші були свідком цього і в майбутньому не змогли стерти зі своєї пам'яті цю жахливу картину.

Найменування колишнього тренера із боротьби самбо *Шипулі Василя Івановича* – частково характеризує його. А саме, прізвище *Шипуля*, що могло бути утворене за допомогою згрубілого суфікса –ул-я і від дієслівної основи *шипіти* [Редько, с. 1203]. Він за натурою трохи підступна людина, яка не договорує та замовчує те, що йому потрібно, продовжуючи робити свої не зовсім хороші справи. «Майстер спорту Василь Іванович Шипуля за інформацією спортивного товариства два роки тому був дискваліфікований і звільнений від тренерської роботи за фінансові зловживання під час виїздів на збори...» [Нестайко, с. 26].

Промовистим є ім'я *Валера Лобуренко*, яке характеризує його як персонажа. Валера означає «сильний, здоровий, міцний» [Скрипник, с. 39], а прізвище *Лобуренко* походить, очевидно, від апелятива «лобур», що має значення: «бездіяльна, ледача людина, лоботряс» [Сум 11, т.4, с. 536]. У

контексті бачимо, що Валера таки діяльний, однак у не дуже позитивному руслі. *«Але є групка, що гуртується навколо Валери Лобуренка, сина директора кафе, – поведінки небездоганної. Того Валеру двічі навіть затримували. За бійку»* [Нестайко, с. 28].

Онім *Вова Сорока*, що називає однокласника Жені та Вітасика, також певним чином описує його. Зокрема, *прізвище Сорока*, утворене семантичним способом від апелятива *сорока* (назви птаха) [Редько, с. 995], свідчить про його рису розповсюджувати чутки, непідтверджені факти тощо. *«Або вб'ють, – сказав і втягнув голову в плечі Вова Сорока (аж самому стало лячно)»* [Нестайко, с. 15].

В номінацію *Елеонора Іванівна Граціанська* автор вкладає дещо протилежну ознаку. Адже ім'я *Елеонора* означає *«співчуття»* [Скрипник, с. 119], та з тексту бачимо цю героїню більш холодною у стосунках з сином і чоловіком, беземоційною та трохи байдужою. Окрім того, її дзвінкий голос автор порівнює з голосом співака Вітаса. *«Вона, мабуть, могла б з успіхом співати під Вітаса, такий у неї був гучний і пронизливий голос»* [Нестайко, с. 53].

Онім *Борис Борисович Граціанський* частково характеризує персонажа, якого називає. Ім'я *Борис* скорочено від *Борислав*, і має значення: *«боротьба і слава»* [Скрипник, с. 38]. А він і справді був у певному сенсі славетним, бо мав чималі зароблені статки, хоч і довелось над ними добряче попрацювати, а інколи й поборотися також. *«Батько Граціанського був якимось начальником у торгівельній мережі, і переїхали вони у цей район тому, що купили квартиру у новому будинку»* [Нестайко, с. 8]. Цікаво, що автор таку рису Бориса Граціанського як чесність, порівнює з теонімом *Діва Марія*. *«Навколо нього майже всі «старі», так би мовити, кадри вже давно у нас на гачку, а Борис Борисович непорочний, як Діва Марія»* [Нестайко, с. 27]. У цьому є певна іронія, адже згодом з контексту ми дізнаємось, що і Граціанський не є до кінця чесним.

Антропонім *Олексій Федорович Помазан* є характеристичним. Цей герой – доктор наук, лауреат. Ім'я *Олексій* має значення «захисник» [Скрипник, с. 75], що цілком свідчить про постать професора. Адже він разом з іншими вченими збирали кошти для того, щоб зробити цінний внесок у науку та її розвиток.

Найменування члена-кореспондента Академії наук *Всеволода Казимировича Стародуба* також відповідає характеристиці його як персонажа, підтверджує його статус. Ім'я *Всеволод* означає «володіти всім» [Скрипник, с. 44].

Антропонімна назва тата Милочки – *Сергія Терентійовича Петриківського* свідчить про його натуру. Ім'я *Сергій* означає «служитель» [Скрипник, с. 86] і описує цього персонажа: «Тато Милоччин, Сергій Терентійович Петриківський, був професор, доктор наук, вчений – мікробіолог. Ще й громадський діяч» [Нестайко, с. 169]. А як згодом з'ясувалося, він ще й був агентом СД, якого шукала поліція та два капітани, хоча його наміри та пов'язані з ними дії були благородними. « – Так, так, – кивнув професор Петриківський. – Агент СД – це я. Агент «сердитого дерева»; «А, називаючи себе «агентом СД», розшифрував цю аббревіатуру, як *Совість і Дія*» [Нестайко, с. 235 – 236].

Імена хлопців *Лесика Дуремара* і *Філі Філімона* відповідають їхній розбишацькій біографії та поведінці. Прізвище *Дуремар*, можливо, походить від «*дурно марити*». Щодо номінації *Філя Філімон*, то Всеволод Нестайко, очевидно, використав мовну гру на звуковому рівні, щоб створити образ розбишаки, який легко запам'ятовується.

Цікавим є антропонім *Карузо*, яким називає *Івана Романовича Сокирка* його знайомий дитинства Григораши. Адже *Карузо* – це прізвище італійського оперного співака, а *Іван Сокирко* також співав у філармонії і був затребуваним артистом. Таким чином автор не дарма називає саме так цього персонажа. « – А я тебе у тюрмі бачив... По телевізору. *Карузо! Кар-р-рузо!* – повторив розкотисто» [Н., с. 162]. Ім'я *Іван* має значення

«божа благодать» [Скрипник, с. 54] і також відповідає характеристиці цього героя: *«Але все-таки не той бас-профундо, не інші баси й баритони, а звичайнісінький ліричний тенор Іван Романович Сокирко був найбільшим улюбленцем публіки й адміністрації. Бо не лише сила голосу обумовлює успіх співака, а щось таке ..., що зветься душею пісні...»* [Нестайко, с. 113].

Онім *Юрко Григораиш* є частково характеристичним. Зокрема, прізвище *Григораиш*, яке походить від ім'я *Григорій* [Редько, с. 247], що має значення *«невсипущий, пильний, бадьорий»* [Трійняк, 93]. Бачимо це і в контексті твору: *«А от хто був меткий і ловкий – то це сусіда мій, десятикласник Юрко Григораиш»* [Н., с. 156]. Та його невсипущість і енергія були спрямовані не в те русло, адже він був злочинцем. *«Це був професійний рецидивіст, злодій у законі Григораиш – один із перших професіоналів злочинного світу, з яким зіткнулися на початку своєї діяльності молоді тоді слідчі Попенко і Горбатюк»* [Нестайко, с. 132].

Антропонім *Боря Тихолаз*, що називає працівника міліції, є промовистим, хоч і вживається одноразово. Ім'я *Борис* означає *«боротьба і слава»* [Скрипник, с. 38], що є притаманним для його професії, а прізвище *Тихолаз* – походить від *«той, хто тихо лазить»* [Редько, с. 1053], що також свідчить про специфічну напрацьовану проникливість працівників правоохоронних органів. *«Відрядив свого нового працівника Борю Тихолаза на «Квітку-Основ'яненка». Під виглядом підприємця він зайняв двомісний люкс»* [Нестайко, с. 153].

Найменування *Олександр Іванович Коломієць* також є характеристичним. Зокрема, саме ім'я *Олександр* має значення *«мужній оборонець, захисник людей»* [Скрипник, с. 74], що знову ж таки свідчить про його професійну діяльність. *«Розслідування вів досвідчений старий слідчий Олександр Іванович Коломієць»* [Нестайко, с. 132].

Прізвище *Вороний* походить від прикметника *вороний (масть коня)* і є важливою ланкою у сюжеті оповідання. *«Вороний виявився високим*

худорлявим дядечком років під п'ятдесят із гачкуватим носом і сивими вусами» [Нестайко, с. 128].

Нестайко порівнює співака Сокирка з Френком Синатрою у контексті « – А що? Згадай Френка Синатру. Його зв'язки з мафією» [Нестайко, с. 127].

В онім *Вороний Юхим Веніамінович* автор вкладає протилежну ознаку, *Юхим* означає «*благочестивий, священний*» [Скрипник, с. 97], але з контексту бачимо, що цей персонаж далеко не такий. «*І Вороний Юхим Веніамінович, 1964 року народження, засуджений торік за грабіж і насильство*» [Нестайко, с. 127].

Вітасиків тато – називається *Григорій Тарасович Дорошенко*. Така назва є характеристичною. Ім'я *Григорій*, як уже згадували вище, означає «*пильний, невсипуций*» [Трійняк, с. 93]. Так от, тато хлопчика Вітасика згодом бере активну участь у всяких авантюрах, намагаючись допомогти слідчим у їхній роботі розслідування різних справ. Тому такий дібраний антропонім на правду описує цього персонажа. « – Ну, Григорію Тарасовичу, ви діяли, як справжній оперативник. Комар носа не підточить. Могли б у нас працювати, – капітан Попенко дивився з неприхованим захопленням» [Нестайко, с. 128].

Онім *Павлик Морозов* автор згадує в тій ситуації, коли дід Гогоня наводить його як такий собі приклад героїства Вітасикові Дорошенку, щоб той спробував вплинути на своїх батьків і врятувати їх. «*То колись Павлик Морозов вважався героєм. Ніякий він не герой. Нещасна дитина. Жертва страшної епохи*» [Нестайко, с. 78]. Така номінація виконує в канві художнього твору, крім номінативної, ще й алюзійну та символічну функції.

Антропонімійна назва – *Здоровега Леонід Михайлович* характеризує персонажа, що має таке ім'я. Він є директором магазину та двоюрідним братом дружини Бориса Граціанського. Ім'я *Леонід* має значення «*той, що подібний до лева*» [Скрипник, с. 63], а прізвище *Здоровега* утворене від

апелятива здоровега (=здоровань, здоровило) [Редько, с. 397], і описують його лукаву, та водночас сильну натуру. «*А.. пробачте, я не знав, – Здоровега улесливо посміхнувся і приклав руку до грудей*» [Нестайко, с. 60].

Антропонім *Олександр Васильович Ригоренко* на позначення керівника злочинної операції не відповідає характеристиці героя. Однак цікавим є те, що Всеволод Нестайко дає йому одразу кілька різних прізвищ, указуючи на те, що він їх змінював спеціально, щоб шифруватися і приховувати свою справжню постать. «*Керував нею «шеф» – Олександр Васильович Ригоренко, він же Лисовин, він же Золотаревський, він же Тарасюк, старий рецидивіст, «зłodій у законі», дванадцять разів судимий за шахрайство, крадіжки, бандитизм»; « –Той «дон Ригоренко» не дурний чоловік. Тому й небезпечний»* [Нестайко, с. 98].

Онім *Костя Бородавченко* описує персонажа, якого називає, містить характеристичну інформацію. Зокрема, його ім'я *Костя*, що має значення «*стійкий, постійний*» [Скрипник, с. 61], адже на нього і справді можна було покластися і довіритись, недарма ж його товаришка – дружина академіка Яворського Маріанна Сергіївна, підбила створити власний театр. Загалом Всеволод Нестайко добирає такі прізвища і прізвиська своїм персонажам, які є зрозумілими та прозорими для дітей, вони їх можуть легко собі пояснити (наприклад, *Бородавченко* – від «*бородавка*»).

Цікаво називає автор двох братів *Леоніда і Богдана Яворських* – *Льоликом і Болеком*, як у тому мультфільмі про двох однойменних братів. «*Її Льолик пунктуальний, завжди вкладався спати об одинадцятій годині, та й Болек ніколи так пізно у них не засиджувався*» [Нестайко, с. 191]. Тож самі їхні імена явно характеристичні, адже *Болек* утворене від *Богдан*, а *Льолик* – від *Леонід*.

В антропонім *Сергій Данилович Пищенко* автор вкладає частково протилежне значення, а частково й характеристичне. «*В одному будинку з членкором Стародубом мешкав такий собі Пищенко, вже немолодий, сім разів судимий*»; «*Колись Пищенко у нетверезому стані вдарив*

стародубівського пуделя дрючком» [Нестайко, с. 197]. Прізвище *Пищенко*, ймовірно, може походити, або від апелятива «*гордий, пишний*», або ж від дієслова *пицати* [Редько, с. 449]. Ще перебуваючи в гостях у Сергія Даниловича хлопці Женя і Вітасик звернули увагу на його зовнішній вигляд, той був одягнений у волохатий, голубий з білим халат, наче цирковий ілюзіоніст, виглядав поважно і статечно. Ім'я *Сергій* має значення «*служитель*» [Скрипник, с. 86], та не характеризує Пищенка, адже той, навпаки, думав більше про те, як би і де щось урвати собі, а не щоб послужити комусь. Це бачимо й з контексту: «*Треба брати все, що можна, негайно, не чекаючи*» [Нестайко, с. 204]. А ще цікавим фактом є те, що Пищенко колекціонував різноманітні платівки з рідкісними музичними композиціями, і саме тому, мабуть, автор ще називає його – *Маестро*. «*– І до Маестро, значить, недарма приходив, – сказав високий, який був уже поряд*» [Нестайко, с. 206].

Підлеглі Пищенка називались – *Циган і Рудий*. Прізвисько *Циган* однозначно характеристичне, адже одне з його значень – «*обманець, шахрай*» [Редько, с. 1143]. А він саме ним і був.

Щодо антропоніма *Добровольський Станіслав Олександрович*, то в самому тексті є алюзія на пояснення прізвища і на те, що цей персонаж з доброї волі, а не через примус чи шантаж, вирішив пожертвувати кошти: «*Але я – Добровольський. Цим усе сказано*» [Нестайко, с. 237]. А ім'я Станіслав має значення «*стати славним*» [Скрипник, с. 87], хоча не цього прагне герой. Більше того, таке ім'я обирає собі академік Яворський, щоб приховати свою справжню особистість. «*... прізвище на зворотній адресі зовсім не Яворський, Добровольський*» [Нестайко, с. 209].

Найменування *академіка Сахарова* згадується в тексті як приклад людини з чіткою громадянською позицією: «*Наводив приклади самовідданості вчених, громадянської мужності і благородства, згадував академіка Сахарова*» [Нестайко, с. 236].

Онім *Жора Лук'яненко* є промовистим. *Георгій* означає «хлібороб» [Скрипник, с. 46], а прізвище *Лук'яненко* походить від ім'я *Лук'ян*, що має значення «світлий» [Скрипник, с. 64]. Цей герой справді був хорошою людиною, хоч і виріс у дитячому будинку, та досяг усього у своєму житті сам своєю невтомною працею.

Найменування коханої дівчини *Жори Лук'яненка* – *Ірина Іващенко*, характеризує її вразливу натуру. Ім'я *Ірина* означає «мир, спокій» [Скрипник, с. 127] і відповідає опису героїні. «*Ірина Іващенко була, як то кажуть, з інтелігентної, літературно-мистецької родини... працювала лаборантом на кафедрі української літератури педінституту*» [Нестайко, с. 244]. Хоча тут може бути також амбівалентний погляд на ситуацію, що склалася. Адже коли її *Жора* пропав, *Ірі* важко було опанувати себе і зберігати спокій, вона дуже хвилювалася за нього.

Героїня *Надежда Кринична* отримала таке прізвище, тому що її знайшов солдат у криниці, де героїню покинула покритка, тому люди й дали їй прізвище – *Кринична*. *Баба Шептуха* мала таке прізвисько, оскільки була відомою в селі ворожкою, саме вона вигодувала й виховала *Надежду*. «Після бабиної смерті *Надежда Кринична* почала теж займатися знахарством і ворожінням» [Нестайко, с. 249].

Антропонім *Валерій Заярнюк* є промовистим, зокрема ім'я *Валерій* має значення «сильний, здоровий, міцний» [Скрипник, с. 39], а прізвище, ймовірно, походить від дієсловної основи *заярити, заяритися*, тобто легко запалюватись гнівом [Редько, с. 392]. З контексту бачимо, що він був прихильником *Ірини Іващенко*: «*За нею упадав студент 4 курсу історичного. Валерій Заярнюк*» [Нестайко, с. 252]. А тоді явний опис, суголосокий з іменем і прізвищем: «– *Культурист. Отакі біцепси. Статура. Аполлон. Коли вона стала нареченою Лук'яненка, він сказав, що вб'є*» [Нестайко, с. 252].

Онім *Андрій Дудка* також відповідає характеристиці персонажа. Ім'я *Андрій* означає «мужній, хоробрий» [Скрипник, с. 33], він саме таким і є:

«Андрій ловко орудував важелями, і слухняний ківш підчіплював знизу дах і тягнув на себе» [Нестайко, с. 253].

Найменування дідка *Захара Антоновича* у певному сенсі описує його добру натуру. Ім'я *Захар* має значення «*божа пам'ять, згадав бог*» [Скрипник, с. 53], у контексті бачимо, що Захар Антонович вирішив абсолютно безкорисливо надати свою допомогу татові Жені Киселя. «*Звали дідка Захар Антонович. Він позичив татові лома і дві сокири й добровільно зголосився допомогти у «демонтажі» хати (як висловився Женин дідусь)*» [Нестайко, с. 253].

В ім'я *Фросина Миколаївна* автор вкладає протилежну ознаку. Ім'я *Фрося* походить від чоловічого імені Єфросин, яке має значення «*радості, веселощі*» [Скрипник, с. 53], однак ця героїня здебільшого сумна через події, які трапляються у її житті. «*Нещасна жінка. Через сина, алкоголіка й наркомана, на трьох роботах прибиральницею працює. Б'ється вона як риба об лід*» [Нестайко, с. 285].

У самому тексті згадується про навмисне вживання антропоніма *Барабаш*, міфоніма «*барабашка*» та ергоніма «*Барабашка*»: «*– Але – Барабаш! Це не може бути простим збігом, випадковістю. І зникненням продуктів із льоху, і кафе, і...*»; «*Загадковий професор Барабаш схвилював хлопців не на жарт*» [Нестайко, с. 284]. Хоча найменування професора *Барабаша Івана Степановича* не має ніякої характеристичної інформації, однак відіграє важливу роль у сюжеті. Адже маємо і міфонім «*барабашка*», чи *Рукатий*, як його називають хлопці, створіння, яке начебто порядкує в льосі баби Секлети і забирає продукти харчування. «*Хай горить той Рукатий-«барабашка» і все на світі*» [Нестайко, с. 268].

Ще один антропонім, який автор використав не просто так – це найменування перекупки – *Мадам Дисконт*. «*Мадам Дисконт такими справами не займається. Її справа – комерція*» [Нестайко, с. 266]. З англійської *дисконт* – знижка, а ця жінка якраз і займалась тим, що перепродувала різноманітні товари за досить низькими цінами. Правда, як

потім виявилось, вони були краденими. Ще її називали *Королевою Марго*, просто *Марго*, або просто *Королевою*, а взагалі повне ім'я – *Маргарита Зеновівна*. «Але... ближче до діла, невловима *Королева Марго*» [Нестайко, с. 325].

І цікаво, що у творі є деяка алюзія на те, що власні імена вживаються таки невипадково. Зокрема, *Маргарита Зеновівна* жартома говорить капітанові Горбатюку про походження свого імені по батькові – Зіновій: « – *Авжеж. «Зенон», «Зіновій» – ім'я грецького походження, від Зевс, Зевес... Але то все жарти*» [Нестайко, с. 295]. Хоча говорить вона це в жартівливому контексті, мовляв у неї божественне походження, тому має так звані екстрасенсорні здібності. Але щось у цьому таки є. Тому й очевидно, чому вона *Королева Марго*: «*А характер Бог їй дав властолюбний, амбітний*» [Нестайко, с. 326].

Персонаж *Гугнявий*, він же *Глухонімиий*, отримав своє прізвисько, ймовірно, через ваду, яку мав від природи. І в контексті ми це бачимо також: « – *Отже, він видає себе за глухонімого. Очевидно, для того, щоб приховати свій природний недолік. Говорить лише тоді, коли не говорити не може, коли треба спілкуватися*» [Нестайко, с. 285]. Також його ще дідусь Жені Кисіля назвав «продавцем долі» через те, що той продавав у електричці пачки великих фотокопій ікон, церковних календарів, якихось цілющих рецептів, а головне, гороскопів, за якими начебто можна було дізнатися про свою долю. А Мадам Дисконт називала його Капітаном Немо: « – *Капітан Немо – таке його прізвисько. Він же удавав із себе глухонімого. Це був її найближчий охоронець і помічник*» [Нестайко, с. 327].

Антропонім *Віктор Гаврилович Дармовис* частково є промовистим. Ім'я *Віктор* означає «переможець» [Скрипник, с. 341] і відповідає його характеристиці, адже цей персонаж мав чимало життєвих досягнень: «*Взагалі-то вантажник Віктор Гаврилович Дармовис був не просто собі вантажник, а вантажник із вищою університетською освітою. Він був тверезий, «процвітаючий» вантажник. Купив дачу, машину, побудував нову*

квартиру» [Нестайко, с. 342]. А от прізвище *Дармовис*, яке, ймовірно, походить від «дарма висіти» не зовсім описує його постать, не дає нам якоїсь особливої характеристичної інформації.

Онім *Боря Ультразвук* є дещо характеристичним. Зокрема, прізвисько *Ультразвук*, яке пояснене в самому тексті: «Він дуже тихо говорить. Іноді й почути важко» [Нестайко, с. 350].

У найменування полковника у відставці – *Олександр Васильович Силенко* Всеволод Нестайко вкладає протилежну до його значення ознаку. Ім'я *Олександр* означає «мужній оборонець, захисник людей», однак це абсолютно не характеризує героя, адже той був катом, який у минулі часи страчував людей, замість того, щоб їх рятувати. Ще його називали – *дід Гординя*, мабуть, теж невипадково. «І... став катом ще й у німців. Рятуючи власну шкуру, знову своїх розстрілював...» [Нестайко, с. 394]. Прізвище *Силенко*, яке походить від власного імені *Сила* [Редько, с. 952], явно характеризує цього денотата.

Є також імена, що вживаються одноразово, без прив'язки до конкретних осіб, тобто нехарактеристичні: *Антоша, Павлуша, Вадик, Наполеон, Муся Чапінога, Гриша Свистуненко, Вася Таратута, Борис Іванович Бука, Слава Порохня, Ангеліна Іванівна, Любов Іванівна, Вася Гончаренко, Марічка, Орлюк Іван Йосипович, дід Гогоня, Грицько Яремов, професор Китайгородський, шофер Гриша, Наталя Тимофіївна, Іван Олександрович, Помпочка, Галочка, Віталій Олексійович, професор Хоржевський, Бодня Василь Захарович, Іван Помпочка*. Більшість з них згадується одноразово, і з контексту не видно певних особливих рис характеру, що проявлялися б у них.

Отож, можна підсумувати, що В. Нестайко у своїх творах, зокрема в досліджуваній збірці оповідань та повістей «Неймовірні детективи» часто використовує оніми, які частково або повністю характеризують героя, вказують на його своєрідні риси характеру чи інші особливості. Важливу роль відіграє контекст, у якому вжиті оніми, адже обставини й ситуації, у

які потрапляють герої, нерідко є вказівкою на причини їхньої поведінки, ставлення до того, що відбувається та реакції на різні події. У збірках оповідань та повістей «Неймовірні детективи» та «Одиниця з обманом» більшість власних імен справді співвідносні з їхнім значенням та характеристикою героїв, а частина – ні. На мою думку, В. Нестайко проробив колосальну роботу і насправді добряче попрацював над тим, щоб дібрати ім'я для своїх персонажів саме так, щоб це характеризувало їх, також він вкладав і протилежний зміст у деякі оніми, щоб протиставити їхнє значення і риси характеру героїв, тобто використовував явище енантіосемії внутрішньої форми оніма на характеристику персонажів.

Усі антропонімні номінації можна поділити на однослівні, двослівні та трислівні. Серед однослівних номінацій виділяють чоловічі та жіночі імена, що можуть бути у повній, скороченій чи пестливій формах, а також прізвища і прізвиська. У межах двослівної номінації виділяють такі комбінації: «ім'я + прізвище» або «прізвище + ім'я», «ім'я + прізвисько», «ім'я + по батькові». Трислівна номінація – це «ім'я + прізвище + по батькові».

Антропонімна номінація збірки оповідань та повістей

«Неймовірні детективи»

I. Однослівні номінації

1) Чоловіче ім'я:

- у повній формі: *Наполеон* [с. 26], *Костянтин* [с. 189], *Богдан* [с. 191], *Семен* [с. 209], *Зенон* [с. 295], *Зіновій* [с. 295], *Арнольд* [с. 340], *Василь* [с. 345].

- демінутиви: *Вітасик* [с. 8], *Толя* [с. 11], *Петюня* [с. 52], *Борка* [с. 66], *Вітько* [с. 74], *Антоша* [с. 109], *Павлуша* [с. 109], *Андрійко* [с. 118], *Льолик* [с. 190], *Болек* [с. 191], *Васько* [с. 253], *Сашуня* [с. 346], *Льосик* [с. 346], *Женя* [с. 5], *Валера* [с. 6], *Льоня* [с. 58], *Вадик* [с. 109], *Вася* [с. 134], *Сева* [с. 232], *Стьопа* [с. 337], *Боря* [с. 350], *Петя* [с. 391].

- псевдоніми: *Вітас* [с. 53], *Кобзар* [с. 122].

2) Жіноче ім'я:

- у повній формі: *Елеонора* [с. 52], *Манефа* [с. 66], *Марічка* [с. 85], *Ірина* [с. 244], *Надія* [с. 248], *Надєжда* [с. 248], *Надежда* [с. 248], *Тамара* [с. 342].

- у пестливій та гіпокористичній формах: *Милочка* [с. 7], *Наталка* [с. 117], *Олечка* [с. 179], *Галочка* [с. 284], *Нора* [с. 58], *Марі* [с. 191], *Фрося* [с. 286], *Тоня* [с. 392], *Ванга* [с. 396].

3) Прізвища: *Горбатюк* [с. 4], *Свистуненко* [с. 6], *Граціанський* [с. 7], *Дорошенко-Граціанський* [с. 52], *Здоровега* [с. 58], *Шипуля* [с. 59], *Орлюк* [с. 68], *Сталін* [с. 78], *Лисовин* [с. 98], *Золотаревський* [с. 98], *Тарасюк* [с. 98], *дон Григоренко (дон Ригоренко)* [с. 101], *Сокирко* [с. 114], *Пилипей* [с. 115], *Дорошенки* [с. 118], *Єременко* [с. 127], *Чехов* [с. 128], *Білокінь* [с. 128], *Григораши* [с. 132], *Цибуленко* [с. 156], *Карузо* [с. 162], *Яворська* [с. 185], *Помазани* [с. 195], *Пищенко* [с. 197], *Лещенко* [с. 203], *Добровольський* [с. 209], *Стинг* [с. 225], *Романівна* [с. 228], *Кринична* [с. 248], *Яремов* [с. 251], *Помпочка* [с. 283], *Сименон* [с. 294], *Чейз* [с. 294], *Стаут* [с. 294], *Хмілевська* [с. 294], *Хоржевські* [с. 297], *Смоктуновський* [с. 299], *Жванецький* [с. 325], *Миролібов* [с. 328], *Дармовис* [с. 337], *Кукуленко* [с. 340], *Федоряка* [с. 346], *Підшивалов* [с. 346], *Любашевський* [с. 346], *Кучкін* [с. 364].

4) Прізвиська (однослівні): *Ципа* [с. 117], *Циба* [с. 119], *Вороний* [с. 127], *Маестро* [с. 206], *Рудий* [с. 207], *Циган* [с. 207], *Рукабий* [с. 261], *Гугнявий* [с. 285], *Глухонімії* [с. 296], *Деголь* [с. 346], *Ультразвук* [с. 350], *Ангел* [с. 374].

II. Двослівні номінації

1) Ім'я + прізвище: *Вася Таратута* [с. 6], *Муся Чапінога* [с. 6], *Гриша Свистуненко* [с. 6], *Вітасик Граціанський* [с. 6], *Вітасик Дорошенко* [с. 7], *Милочка Петриківська* [с. 7], *Женя Кисіль* [с. 8], *Стьопа Горбатюк* [с. 11], *Шурик Дармовис* [с. 15], *Олександр Ільченко* [с. 20], *Оксана Фіцелович* [с. 41], *Стасик Іванець* [с. 47], *Валера Лобуренко* [с. 59], *Павлик*

Морозов [с. 78], *Леонід Тендюк* [с. 88], *Костя Барановський* [с. 98], *Френк Синатра* [с. 127], *Василь Гончаренко* [с. 134], *Вася Гончаренко* [с. 135], *Боря Тихолаз* [с. 153], *Семен Пилипей* [с. 156], *Славко Ципа* [с. 156], *Юрко Григораш* [с. 156], *Філя Філімон* [с. 157], *Лесик Дуремар* [с. 157], *Джеймс Баррі* [с. 164], *Вова Сорока* [с. 168], *Слава Порохня* [с. 169], *Костянтин (Костя) Бородавченко* [с. 189], *Семен Дикий* [с. 210], *Жора Лук'яненко* [с. 241], *Ірина Іващенко* [с. 244], *Надежда Кринична* [с. 248], *Степан Безродних* [с. 248], *Олег Давиденко* [с. 250], *Грицько Яремов* [с. 251], *Валерій Заярнюк* [с. 252], *Андрій Дудка* [с. 253], *Вася Забарило* [с. 260], *Агата Крісті* [с. 294], *Борис Ребіндер* [с. 310], *Іван Помпочка* [с. 315], *Юрій Миролубов* [с. 328], *Арнольд Кукуленко* [с. 340], *Боря Ультразвук* [с. 364], *Сергій Бубка* [с. 353], *Василь Мартинович* [с. 370], *Льова Левандовський* [с. 376], *Вася Рябошапка* [с. 376], *Ангел Богов* [с. 376].

2) Прізвище + ім'я: *Дикий Степан* [с. 209].

3) Двокомпонентні прізвиська: *Мадам Дисконт* [с. 265], *Королева Марго* [с. 325]. *Шерлок Голмс* [с. 19], *Капітан Немо* [с. 327], *Едик-Ангел* [с. 385].

4) Ім'я + по батькові (чоловічі): *Степан Іванович* [с. 11], *Борис Борисович* [с. 52], *Леонід Михайлович* [с. 60], *Іван Йосипович* [с. 68], *Всеволод Казимирович* [с. 232], *Георгій Іванович* [с. 241], *Григорій Якович* [с. 248], *Василь Сергійович* [с. 253], *Захар Антонович* [с. 253], *Іван Олександрович* [с. 282], *Іван Степанович* [с. 294], *Віталій Олексійович* [с. 290], *Василь Сергійович* [с. 320], *Олександр Васильович* [с. 370].

5) Ім'я + по батькові (жіночі): *Галина Сергіївна* [с. 6], *Клавдія Василівна* [с. 41], *Оксана Іванівна* [с. 42], *Марія Василівна* [с. 43], *Елеонора Іванівна* [с. 52], *Регіна Ігнатіївна* [с. 61], *Ніна Олександрівна* [с. 114], *Тамара Григорівна* [с. 118], *Любов Іванівна* [с. 172], *Ангеліна Іванівна* [с. 174], *Ірина Семенівна* [с. 174], *Маріанна Сергіївна* [с. 189], *Клавдія Іванівна* [с. 208], *Марина Дмитрівна* [с. 242], *Наталя Тимофіївна* [с. 277], *Фросина*

Миколаївна [с. 281], *Маргарита Зеновівна* [с. 292], *Катерина Василівна* [с. 329].

III. Трислівні номінації

1) Ім'я + прізвище + по батькові: *Анатолій Петрович Попенко* [с. 11], *Борис Борисович Граціанський* [с. 15], *Елеонора Іванівна Граціанська* [с. 15], *Василь Іванович Шипуля* [с. 26], *Здоровега Леонід Михайлович* [с. 59], *Граціанська Манефа Семенівна* [с. 61], *Олександр Васильович Ригоренко* [с. 98], *Семен Іванович Пилипей* [с. 106], *Іван Романович Сокирко* [с. 113], *Григорій Тарасович Дорошенко* [с. 119], *Вороний Артем Степанович* [с. 127], *Єременко Василь Олександрович* [с. 127], *Вороний Юхим Веніамінович* [с. 127], *Олександр Іванович Коломієць* [с. 132], *Сергій Терентійович Петриківський* [с. 169], *Всеволод Казимирович Стародуб* [с. 172], *Борис Іванович Бука* [с. 178], *Олексій Федорович Помазан* [с. 178], *Костянтин Сергійович Станіславський* [с. 189], *Аркадій Ісакович Бердичівський* [с. 203], *Добровольський Станіслав Олександрович* [с. 216], *Дикий Семен Панасович* [с. 213], *Василь Сергійович Кисіль* [с. 242], *Бодня Василь Захарович* [с. 315], *Варвара Іванівна Зайченко* [с. 341], *Віктор Гаврилович Дармовис* [с. 341], *Леонід Сергійович Підшивалов* [с. 345], *Аркадій Маркович Любашевський* [с. 345], *Олександр Петрович Федоряка* [с. 346], *Микита Якович Горбатюк* [с. 370], *Олександр Васильович Силенко* [с. 370], *Рябошапка Василь Степанович* [с. 376], *Едуард Максимович Кириченко* [с. 385].

Онімно-апелятивна номінація передбачає наявність апелятива поряд з онімом, виділяють двослівні і трислівні номінації. Оніми можуть виступати з апелятивом на позначення родинних стосунків, на позначення титулів, професії, поважливого звернення тощо.

Онімно-апелятивна номінація

II. Двослівні номінації

1) з апелятивом на позначення родинних стосунків: *батько Граціанського* [с. 8], *Вітасикові батьки* [с. 9], *тато Дорошенка* [с. 9], *дід*

Гогоня [с. 66], бабуня Манефа [с. 67], Манефина мама [с. 78], бабуся Світлана [с. 87], Вітасиків тато [с. 119], Ципин батько [с. 127], тато Милоччин [с. 169], родина Петриківських [с. 169], Вітасиків сусіда [с. 177], сусіда Дорошенків [с. 178], брат Богдан [с. 191], Женин тато [с. 242], баба Шептуха [с. 248], баба Секлета [с. 249], тато Кисіль [с. 263], дружина капітана Попенка [с. 277], дружина професора Барабаши [с. 290], син Хоржевського [с. 328], родина Задонських [с. 329], мати Івана Олександровича [с. 329], Женин дідусь [с. 330], Тамарин чоловік [с. 342], мама Сашуні [с. 346], племінник Васючок [с. 370], дід Гординя [с. 383], дядя Саша [с. 392].

2) з апелятивом на позначення титулів: козак Мамай [с. 20], отаман Петро Калнишевський [с. 331], цар Олексій Михайлович [с. 394].

3) з апелятивом на позначення професії: професор Китайгородський [с. 11], капітан Попенко [с. 13], доктор Ватсон [с. 19], секретарка Марія Василівна [с. 61], секретарка Стелла [с. 61], матрос Платоша [с. 106], касирка Олечка [с. 172], академік Яворський [с. 182], агент СД [с. 188], академік Льолик [с. 191], доктор наук Помазан [с. 195], поштарка Маруся [с. 213], академік Сахаров [с. 236], екскаваторник Андрій [с. 253], шофер Гриша [с. 272], професор Барабаш [с. 284], професор Хоржевський [с. 297], полковник Ізенбек [с. 327], майор Дворецький [с. 342], сержант Бодня [с. 352], полковник Силенко [с. 393], сержант Перепелюк [с. 393], лікар Нострадамус [с. 396], теософка Блаватська [с. 396].

Антропонімна номінація твору всього налічує 285 антропонімів. **Однослівна модель** налічує 109 імен. Усього 33 чоловічих імені, з них 9 ужиті у повній формі, 13 – у пестливій, 9 – у скороченій, 2 псевдоніми; 17 жіночих імен, з них у повній формі вжито – 8 імен, 4 – у пестливій і 5 у скороченій формі, а також 46 прізвищ і 13 прізвиськ. **Двослівна модель** нараховує 51 комбінацію – «ім'я + прізвище», 1 комбінацію – «прізвище + ім'я», 1 комбінацію – «ім'я + прізвисько» та 32 комбінації – «ім'я + по батькові». Усього 85 комбінацій. **Трислівна модель** налічує 33 комбінації –

«ім'я + прізвище + по батькові». **Онімно-апелятивна номінація** має 29 назв з апелятивом на позначення родинних стосунків, 5 назв на позначення титулів і 24 назви на позначення професії. Усього 58 назв.

Отже, у творі «Неймовірні детективи» переважає однослівна модель номінації. На другому місці двослівна модель, а трислівної на третьому.

2.2. Літературно-художні антропоніми збірки «Одиниця з обманом» крізь призму семантики та структури

Всеволод Нестайко у збірці оповідань «Одиниця з обманом» дає характеристику абсолютно кожному персонажеві, це або опис зовнішності, або певних рис характеру, і саме вони дають змогу читачеві одразу скласти собі в уяві певне враження про конкретного героя. І так чи інакше воно впливає на наше сприйняття.

Відповідно до класифікації Любомира Белея, у збірці оповідань Всеволода Нестайка виділяємо соціально значущі антропоніми: *Ліна Митрофанівна, Костя Лось, професор Іванов, Гелій Бумбарасов*. А також характеристичні: *Вова Онищенко, Ігор Дмитруха, Ляля Іванова, Котька тощо*.

Однозначко В. Нестайко добирає власні імена своїм персонажам не випадково. Ім'я учительки *Ліни Митрофанівни* відповідає авторській характеристиці. Одне з його походжень – від імені Аделіна, яке має значення «*шляхетна, благородна*» [Скрипник, с. 103]. У контексті бачимо: «*От учителька Ліна Митрофанівна, що статечно походжає по класу, раптом подає голос...*», «*Ліна Митрофанівна суворо сунить брови і орлиним поглядом роззирається навкруги – пильно стежить, щоб ніхто ні в кого не списував*» [Нестайко, с. 9]. І хоча вона часто скаржилась на свій п'ятий «Б», та все-таки любила його до нестями: «*– Мій п'ятий «Б» тільки й тримає мене на світі!...*» [Нестайко, с. 82].

Найменування двох товаришів *Лесика Спасокукоцького* і *Стасика Кукуєвицького* насправді дуже цікаві, особливо їхні прізвища. Автор дає їм

у тексті таку характеристику: *«Обидва вони маленькі, кругловіди, клаповухі і кирпаті. Тільки той, що в нього на носі руденька блямбочка, – то Спасокукоцький. А той, що в нього щербатий зуб, – то Кукуєвицький»* [Нестайко, с. 10]. Їхні імена не зовсім промовисті, лише частково, і то в контексті. *«Спасокукоцького звати Лесик. Кукуєвицького звати Стасик»* [Нестайко, с. 10]. Ім'я *Лесик*, у повній формі *Олександр* означає *«мужній, захисник»* [Скрипник, с. 74], і може свідчити про таку рису цього персонажа лише у випадку, коли той ходив до стоматолога. Він таки достойно витримав прийом, хоча з іншої причини, просто відволікся, поринувши у свої думки (*«Справжній мужчина» шморгнув носом і витер сльози»*) [Нестайко, с. 17]. Ім'я *Стасик*, у повній формі *Станіслав*, має значення *«стати славним»* [Скрипник, с. 87], і може свідчити про прагнення хлопчика перевершити всі «подвиги» свого товариша Лесика, правда тільки на словах: *«Однак з'ясувалося також, що Кукуєвицький, у свою чергу, бився зі скаженим собакою, лазив у каналізаційний люк діставати ключі, загублені сусідською дівчинкою, і під час військового параду катався на міжконтинентальній балістичній ракеті з атомною боеголовкою...»* [Нестайко, с. 13].

На мою думку, ці обидві номінації є контекстуальними паронімами, адже імена та прізвища належать до однієї словотвірної моделі: *Лес-ик* і *Стас-ик*, *Спасокуко-цький* та *Кукуєви-цький*. Крім цього, В. Нестайко задіяв і фонетичні ресурси української мови. Імена фонетично близькі – обидва на *–сик*, а прізвища, крім однакових суфіксів, мають ще подібні компоненти *«куко»* та *«куку»*. Зрештою, обидва оніми створюють явище патронімічної атракції: **Стасик Кукуєвицький** та **Лесик Спасокукоцький**.

В онім *Шурик Бабенко* автор вкладає протилежну до його імені та прізвища ознаку. Як ми вже згадували, ім'я *Олександр* означає *«мужній оборонець, захисник»* [Скрипник, с. 74], але з тексту та авторського опису бачимо інше: *«Шурик Бабенко не був героєм. Шурик був тихий, нерішучий, сором'язливий хлопчик»* [Нестайко, с. 18]. Ймовірно, це пов'язано з тим, що

з дитинства він перебував у товаристві дівчаток і бавився виключно з ними. Його однокласник Валера Галушкинський навмисне придумав прізвисько: *Фурик Бабенко* (з наголосом на перший склад): «*В цю мить усі вони відчували себе мужчинами. Один тільки Шурик був Бабенко*» [Нестайко, с. 19].

Найменування персонажа *Валери Галушкинського* частково свідчить про його натуру. Значення імені Валерій – «*сильний, здоровий, міцний*» [Скрипник, с. 39]. У контексті: «*І вертлявий, жевжукуватий Валера Галушкинський, що замість «ш» вимовляв «ф», закричав, хихикнувши...*» [Нестайко, с. 18]. Недарма він був капітаном футбольної команди на чолі з його супротивником – знатним Ігорем Дмитрухою. «*Постійними були тільки капітани – Ігор Дмитруха та Валера Галушкинський*» [Нестайко, с. 20]. А взагалі у майбутньому мріяв стати моряком – капітаном далекого плавання.

Ім'я *Льоня Монькін* – має у собі протилежну ознаку, відмінну від значення самого імені. *Леонід* – буквально «*подібний до лева*» [Скрипник, с. 63], що асоціюється з силою, упевненістю, хоробрістю. Однак про Льоню ми не можемо такого сказати: «*Навіть плаксій Льоня Монькін не мав Шурика за людину і проходив повз нього...*»; «*Але Льоня Монькін був такий зануда і зчинив такий твалт...*» [Нестайко, с. 19 – 20].

Онім *Ігор Дмитруха* частково відповідає його характеристиці: «*О, Ігор Дмитруха – то велика людина! Як кажуть хлопці – молоток! З таких виростають полководці, герої і чемпіони*» [Нестайко, с. 19]. Ім'я Ігор має значення «*охоронець, захисник*» [Скрипник, с. 56]. Він був авторитетом серед своїх однокласників і найкраще за всіх грав у футбол і завжди був капітаном команди: «*Для хлопців він – і Шевченко, і Бекхем, і Рональдо разом узяті*» [Нестайко, с. 19]. Тут бачимо його порівняння з відомими футболістами та однозначно розуміємо, яким було ставлення його однолітків до нього.

Ім'я заслуженого майстра спорту – *Гелія Бумбарасова* не дає нам промовистої конотативної інформації. *Гелій* з грецької – *сонце* [Скрипник, с. 45], але це ніяк не характеризує цього персонажа. А от своє прізвисько – *Директор*, він отримав не випадково, і воно є характеристичним: «*Усі болільники називають його «Директор» – такий він розважливий і серйозний: ніколи не поспішає, не метушиться, але найпрудкіші форварди не можуть його обійти*» [Нестайко, с. 22].

Дівчинка *Ніна Макароніна* отримала своє прізвисько *Макар* не дарма, її так називали хлопці. Та вона й сама вважала, що дівчинкою народилась чисто випадково: «*...її зовсім не цікавило те, що звичайно цікавить дівчат...Вона грала у футбол, у хокей, стріляла з рогатки...*» [Нестайко, с. 25]. Хоча згодом вона змінила свою думку, і таки стала почуватись справжньою дівчинкою.

Імена двох подруг *Галочки Білан* і *Свєточки Черненко* характеризують їхні тендітні ранимі натури. Ім'я *Галина* – має значення «*спокій, тиша*» [Скрипник, с. 112], а ім'я *Світлана* походить від чоловічого *Світлан*, що має відповідне значення «*світлий*» [Скрипник, с. 85]. Та й прізвище *Галочки Білан* утворене від прикметника «*білий*» [Редько, с. 65], що також асоціюється з чимось світлим і хорошим. Вони дійсно є уособленням всього дівчачого, такого ніжного і милого: «*Галочка Білан і Свєточка Черненко були нерозлучні подружки ще з дитячого садка. Обидві тендітні, з тоненькими ручками й тоненькими ніжками – наче невагомі*» [Нестайко, с. 26]. У майбутньому дівчатка мріяли стати лікарями, щоб допомагати людям і приносити користь.

Онім *Ляля Іванова* є характеристичним у тому випадку, коли сприймати його крізь призму асоціації з апелятивом «ляля», тобто «дуже гарна, вродлива людина». Бо одне з варіантів походження імені *Ляля* – від *Лариса*, яке має значення «чайка» [Скрипник, с. 35] ніяк не буде стосуватись опису, який маємо в тексті. «*За першою партою біля вікна*

сидить кучерявенька гарненька дівчинка з пухленькими губенятами і симпатичними ямочками на щоках. Це – Ляля Іванова» [Нестайко, с. 35].

Ім'я дідуся-професора Лялі Іванової – *Гриша*, у повній формі *Григорій*, що означає «*тильний, невсипущий*» [Трійняк, с. 93] частково характеризує його. Зокрема, у тій ситуації, свідком якої він став у школі. Побачивши, що його внучка погано себе веде з подругою Тусею Мороз, дає їй своєрідні накази-просьби та хоче, щоб та потурала її примхам і капризам. Професор майстерно провчив Лялю, пішовши на невеличкі хитрощі: попросив її однокласників так само, дати їй незначні, на перший погляд, просьби, як це робила вона, щоб Ляля зрозуміла, як негарно воно насправді виглядає. «*Між іншим, Ляля й досі не знає, яку роль у цій історії відіграв її дідусь...*» [Нестайко, с. 41].

Онім *Таня Верба*, хоч і згадується всього кілька разів, але є промовистим. Ім'я *Тетяна* означає «*установлюю, призначаю*» [Нестайко, с. 163], вона і справді мала здатність згуртовувати навколо себе інших і в певному сенсі керувати ними: «*Уже Ігор Дмитруха і Валера Галушкинський бачили, як Таня Верба, зібравши гурт дівчаток, щось їм збуджено казала*» [Нестайко, с. 40].

Імена *Кості Швачка* та *Зойки Логвиненко*, попри авторський опис, не зовсім відповідають їхнім значенням. *Костя*, у повній формі *Костянтин*, має значення «*постійний, стійкий*» [Скрипник, с. 61], а *Зойка*, у повній формі *Зоя*, – «*життя*» [Скрипник, с. 125]. Інша справа їхні прізвиська, от вони є промовистими. *Костю* прозивали *Котькою*, *Котярою*, або *Котом*, а *Зойку* називали – *Засць*. *Костя* справді, як той кіт, був дуже вправним, усе йому вдавалося легко і просто: «*Взагалі Котька одразу всім сподобався. Спритний і вдатливий був хлопчина*» [Нестайко, с. 42]. А *Зойка* була його абсолютною протилежністю: «*Неуважлива й невдачлива, просто-таки безталанна. Завжди з нею щось трапляється. То вона щось забуде, то щось розіллє, то розіб'є, то щось загубить*» [Нестайко, с. 43]. Проте вона вміла покепкувати з себе і не зациклюватись на своїх недоліках. Тут автор

знову вдається до мовної гри, що так властива для дитячих прізвиськ.
Костя – Котько, Котяра, Зойка – Заєць.

Цікаво, що ім'я *Гудрун* пояснено своєрідно, автор вкладає в уста персонажа *Льоні Монькіна* припущення, що воно походить від слова *чемодан*. «*Тепер зрозуміло, чому в нього таке ім'я. «Гудрун», «чемодан» – навіть звучить однаково*» [Нестайко, с. 52].

Персонаж *Юра Хитрюк* отримав своє прізвисько *Фігура* не випадково, про це свідчить опис у контексті: «*Він був високий, вищий за всіх у класі на цілу голову, а то і на дві, з довгим кумедним носом, з довгими руками, що стирчали з коротких рукавів, вайлувати і незграбний*» [Нестайко, с. 57]. Саме ім'я і прізвище не є характеристичними.

Найменування *Тимка Довганюка*, зокрема його прізвисько – *Рудий*, яке йому дали однокласники – характеристичне: «... *Для всіх він – ненависний Рудий, «руда кандала», «пожежна команда»», «Все обличчя в дрібному ластовинні, немов якийсь жартівливник-маляр бризнув на нього золотавою фарбою. А волосся, мов жар, яскраво-червоного кольору*» [Нестайко, с. 64]. Бачимо, що його так прозвали саме через колір волосся, а також через те, що він завжди намагався якось нашкодити всім, зробити щось на зло.

Ім'я *Вова Онищенко* характеризує названого персонажа і є промовистим. *Вова*, у повній формі *Володимир*, має значення «*великий силою, знаменитий*» [Скрипник, с. 43], і він справді таким був: «... *один з кращих спортсменів не лише в п'ятому «Б», а й в усій школі... Він має другий дорослий розряд з плавання і перший дорослий розряд із стрибків у воду...; ... так би мовити спортивна гордість школи*» [Нестайко, с. 68 – 69]. Недарма він намірявся стати олімпійським чемпіоном.

Онім *Костя Лось* свідчить про сферу діяльності цього персонажа – той був спортсменом. Зокрема, ім'я *Костя* має значення «*постійний, стійкий*», [Скрипник, с. 61], що неабияк потрібно у спорті для досягнення успіху та результату. І в контексті: «... *Костя Лось, якого Вовка добре знав,*

бо той теж був завзятим спортсменом – чемпіоном школи з гімнастики» [Нестайко, с. 78].

Маємо в збірці «Одиниця з обманом» також і **нехарактеристичні імена**: *Талочка Дударенко, Наталочка, Манечка, Танечка, Зіночка, Катруся, Таня Верба, Гришка Гोनобобель, Валера, Вітасик, Туся Мороз, Муся, Надя Трав'янка, Тося Рябошапка, Олімпіада Самсонівна, Ісмена, Єва, Еріка, Снежана, Маріора, Йованка, завучка Віра Яківна.*

Отже, можна підсумувати, що у збірці оповідань «Одиниця з обманом» Всеволод Нестайко також обдумував вибір імен своїм персонажам. Багато з них характеристичні, промовисті та неймовірно цікаві з погляду літературно-художньої ономастики. Автор дотримав усіх принципів творення дитячої літератури, яка відрізняється від творів, що написані для дорослих. Відчувалась постійна присутність автора, його позиція і ставлення до персонажів, зокрема, з опису зовнішніх рис і характерів героїв. Так, у збірці оповідань «Одиниця з обманом» більшість власних імен справді співвідносні з їхнім значенням та характеристикою героїв, а частина – ні. Однак упевнена, що Всеволод Нестайко знав і передбачав завжди щось більше, аніж ми зараз собі уявляємо.

Антропонімна номінація збірки оповідань «Одиниця з обманом»

I. Однослівні номінації

1) Чоловіче ім'я:

- у повній формі: *Ігор* [с. 30], *Леонід* [с. 51].

- демінутиви: *Стасик* [с. 10], *Лесик* [с. 10], *Льоня* [с. 20], *Шурик* [с. 20], *Валера* [с. 30], *Вітасик* [с. 29], *Гриша* [с. 36], *Тимко* [с. 64], *Павлик* [с. 62], *Вася* [с. 66], *Вовка* [с. 69].

2) Жіноче ім'я:

- у повній формі: *Ісмена, Єва, Еріка, Снежана, Маріора, Йованка* [с. 49], *Гудрун* [с. 51].

- у демінутивній і гіпокористичній формах: *Галочка, Наталочка, Манечка, Танечка, Зіночка, Катруся* [с. 18], *Свєточка* [с. 30], *Муся* [с. 35], *Надя* [с. 51], *Настуся* [с. 71], *Нюрка* [с. 74].

3) **Прізвища:** *Спасокукоцький* [с. 9], *Трав'янка* [с. 9], *Кукуєвицький* [с. 10], *Шевченко, Бекхем, Рональдо* [с. 19], *Дмитруха* [с. 20], *Бумбарасов* [с. 22].

4) **Чоловічі прізвиська:** *Директор* [с. 22], *Льодик* [с. 50], *Котька, Котяра, Кіт* [с. 41], *Фігура* [с. 57], *Рудий* [с. 64], *Павлик-Равлик* [с. 76].

5) **Жіночі прізвиська:** *Макар* [с. 25], *Макароніна* [с. 25], *Заєць* [с. 41].

II. Двослівні номінації

1) **Ім'я + прізвище (чоловічі):** *Шурик Бабенко* [с. 18], *Валера Галушкінський* [с. 18], *Льоня Монькін* [с. 19], *Ігор Дмитруха* [с. 19], *Гришка Гонобобель* [с. 26], *Костя Швачко* [с. 41], *Сергій Алексєєв* [с. 50], *Юра Хитрюк* [с. 57], *Вітасик Дяченко* [с. 58], *Тимко Довганюк* [с. 62], *Павлик Назаренко* [с. 62], *Вася Дубчак* [с. 63], *Вовка Онищенко* [с. 68], *Костя Лось* [с. 78].

2) **Ім'я + прізвище (жіночі):** *Талочка Дударенко* [с. 15], *Люба Присяжнюк* [с. 16], *Надя Трав'янка* [с. 17], *Таня Верба* [с. 26], *Галочка Білан* [с. 26], *Свєточка Черненко* [с. 26], *Ляля Іванова* [с. 35], *Туся Мороз* [с. 35], *Тося Рябошапка* [с. 40], *Зойка Логвиненко* [с. 41].

3) **Прізвище + ім'я:** *Макароніна Ніна* [с. 25].

4) **Ім'я + прізвисько:** *Льодик Монькін* [с. 48].

5) **Ім'я + по батькові (жіночі):** *Марія Василівна* [с. 28].

6) **Ім'я + по батькові (чоловічі):** *Сергій Петрович* [с. 69], *Павло Павлович* [с. 76], *Володимир Іванович* [с. 79].

Онімно-апелятивна номінація передбачає наявність апелятива поряд з онімом, виділяють двослівні і трислівні номінації. Оними можуть виступати з апелятивом на позначення родинних стосунків, на позначення титулів, професії, поважливого звернення тощо.

Онімно-апелятивна номінація

II. Двослівні номінації та трислівні номінації

З апелятивом на позначення родинних стосунків: *мама Спасокукоцького* [с. 14], *батько Ігоря Дмитрухи* [с. 20], *Лялина бабуся* [с. 35], *Лялині батьки* [с. 39], *дідусь-професор Гриша* [с. 36], *Вовчина мама* [с. 73].

III. Трислівні номінації та чотирислівні номінації:

З апелятивом на позначення професії: *учителька Ліна Митрофанівна* [с. 9], *заслужений майстер спорту Гелій Бумбарасов* [с. 22], *професор Іванов* [с. 36], *технічка Олімпіада Самсонівна* [с. 46], *завучка Віра Яківна* [с. 58], *тренер Сергій Петрович* [с. 70], *директор школи Вадим Григорович* [с. 78].

Антропонімна номінація збірки всього налічує 93 антропоніми. **Однослівна модель** налічує 49 імен. Усього 13 чоловічих імен, з них 2 ужиті у повній формі, 11 – демінутивній; 18 жіночих імен, з них у повній формі вжито – 7 імен, 11 – у демінутивній і гіпокористичній формах, а також 8 прізвищ і 11 прізвиस्क. **Двослівна модель** нараховує 24 комбінації – «ім'я + прізвище», 1 комбінацію – «прізвище + ім'я», 1 комбінацію – «ім'я + прізвисько» та 4 комбінації – «ім'я + по-батькові». Усього 30 комбінацій. **Трислівної моделі** у комбінації – «ім'я + прізвище + по-батькові» немає. **Онімно-апелятивна номінація** налічує 6 назв з апелятивом на позначення родинних стосунків і 7 назви на позначення професії. Усього 13 назв.

Отже, у збірці оповідань «Одиниця з обманом» переважає однослівна модель номінації. На другому місці двослівна модель, а трислівна на третьому.

РОЗДІЛ 3

ТОПОНІМНА НОМІНАЦІЯ ТВОРУ ТА ІНШІ ВИДИ ОНІМІВ У ЗБІРЦІ ОПОВІДАНЬ І ПОВІСТЕЙ «НЕЙМОВІРНІ ДЕТЕКТИВИ» ТА «ОДИНИЦЯ З ОБМАНОМ»

Топоніми – назви географічних об'єктів. Серед власних назв художнього твору топоніми мають особливе значення, адже вони, підпорядковуючись загальним законам художнього тексту, є експресивно і стилістично насиченими та визначають його просторовий чинник. Серед топонімів можна виділити такі розряди: гідроніми (назви водних об'єктів), ойконіми (назви поселень), ороніми (назви елементів рельєфу), урбаноніми (назви міських об'єктів) та мікротопоніми (назви невеликих географічних об'єктів)¹.

Топоніми з погляду особливостей їх уживання в художньому тексті дослідники характеризують з урахуванням таких ознак: 1) походження (реальні, вигадані, реально-зашифровані); 2) парадигматика (тип оніма – макротопонім чи мікротопонім); 3) синтагматика (роль топоніма в сюжетному розгортанні подій, у долі персонажів); 4) стилістична роль (нейтральні та стилістично забарвлені – експресивно-емоційні). Топоніми як компоненти художнього тексту забезпечують насамперед реальність відтворення певних подій, тобто реалізують своє топонімічне значення, окреслюючи при цьому певний простір, у межах якого триває сюжетна лінія, діють головні і другорядні персонажі. Як зазначають дослідники літературно-художньої топоніміки, топоніми локалізують місце дії (Ю. Карпенко, Г. Лукаш, О. Немировська, О. Саврей та ін.)².

---

¹ Хлестун І.В. Топоніми в художньому тексті (На матеріалі української поезії 2 пол. ХХ ст.) – Умань, 2003. – С. 23.

² Мороз О. Топоніми як компоненти художнього тексту (на матеріалі роману “Сонячна машина” В. Винниченка) // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Ужгород, 2011. – Вип. 15. – С. 351-355.

Сама природа топонімів визначає міру й характер їх вживання в різножанровій художній літературі. Ця міра викликається потребою визначення місця перебування зображуваних чи принагідно згадуваних осіб або перебування самого автора, тоді як характер їх застосування залежить від стильових функцій, що, крім, комунікативної, мають ще досить широку амплітуду суто експресивних коливань.

У збірці оповідань і повістей «Неймовірні пригоди» зафіксовано такі різновиди топонімів:

Хороніми (власні назви будь-якої території, області, району, краю¹): *Балтика* [с. 8], *Бермудський трикутник* [с. 48], *Житомирська область* [с. 61], *Попільнянський район* [с. 61], *Пермська область* [с. 233], *Крим* [с. 6], *Кавказ*, *Африка* [с. 8], *Москва* [с. 41], *Україна* [с. 104], *Європа* [с. 114], *Румунія* [с. 127], *Японія* [с. 129], *Сполучені Штати* [с. 154], *Німеччина* [с. 182], *Антарктида* [с. 196], *Росія* [с. 233], *Франція* [с. 310], *Прибалтика* [с. 311], *Русь* [с. 327], *Брюссель* [с. 328], *Болгарія* [с. 396].

Ойконіми (власні назви будь-якого поселення: міста, села, а також назви хуторів, висілків і под.²): *Коктебель* [с. 6], *Ніцца* [с. 7], *Біариц* [с. 7], *Марсель* [с. 7], *Піцунда* [с. 8], *село Війтівці* [с. 8], *Дніпропетровськ* [с. 8], *Вінничина* [с. 8], *Одеса* [с. 41], *Нижній Новгород* [с. 41], *Хрястів* [с. 42], *Скадовськ* [с. 44], *село Романівка* [с. 61], *Кіровоградщина* [с. 61], *Канів* [с. 118], *Миргород* [с. 127], *Черкаси* [с. 127], *Суми* [с. 177], *Київ* [с. 190], *Кагарлик* [с. 201], *Петербург* [с. 208], *Жовтневе* [с. 213], *Пилипівці* [с. 224], *Гостролуччя* [с. 227], *Завалійки* [с. 250], *Соколівка* [с. 271], *Саратов* [с. 273], *Великий Бурлук* [с. 327], *Сан-Франциско* [с. 328], *Париж* [с. 328], *село Шебекіні* [с. 329], *Соловки* [с. 331], *Сімферополь* [с. 337], *Троянда* [с. 338], *Золотоноша* [с. 376].

---

¹ Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. – Харків: Ранок – НТ, 2012. – С.188.

² Там само. – С.130.

Гідроніми (власні назви будь-якого водного об'єкта¹): *Дунай* [с. 8], *річка Тернава* [с. 44], *Дніпро* [с. 116], *Десна* [с. 171].

Мікротопоніми (власні назви невеликих, найчастіше природних фізико-географічних об'єктів): *Вовчий бір* [с. 98], *фортеця Азов* [с. 226], *Гостролуцький ліс* [с. 233], *Ботанічний сад* [с. 245], *Георгіївський монастир* [с. 250], *Лісовий масив* [с. 311], *Звіринецькі печери* [с. 314].

Урбаноніми (власні назви будь-яких внутріміських об'єктів: вулиць, площ, парків, скверів, окремих будинків²): *вулиця Бабеля* [с. 41], *станції Іванівка, Соколівка, Заводська, Черешеньки, Журавлиний Брід* [с. 45], *околиця Хрястова* [с. 44], *станція «Хрястів»* [с. 66], *Канівська пристань* [с. 120], *Андріївський узвіз* [с. 190], *Володимирська вулиця* [с. 264 – 265], *Пушкінська вулиця* [с. 299], *Перша Дачна* [с. 340].

Оронім (власна назва будь-якого елемента рельєфу земної поверхні – горба, миса, гори, скелі, западини, долини³): *Тарасова гора* [с. 122].

Очевидно, що, крім номінативної, ці назви виконують й інші функції.

Зокрема, **гідронім** *Дніпро* уживається декілька разів і виконує здебільшого локалізаційну функцію, на яку нашаровується символічна, адже для персонажів Дніпро є символом відпочинку: *«Він, до речі, казав, що давно мріяв проїхатися по Дніпру»* [Нестайко, с. 116]; *«За будь-якої вільної хвилини та слушної нагоди хапав вудочки та гнав на Дніпро»* [Нестайко, с. 110].

Гідроніми *Дунай*, *Балтика* виконують інформативну функцію, тому що вказують на місця, де вдалося побувати Вітасикові Граціанському. *«А теревенити Граціанський був гараздий: то він розповідав про письменницький будинок творчості у Коктебелі... . То про Піцунду на Кавказі, про мавпячий розплідник в Африці... . То про Балтику, де ходив у море у справжньому риболовецькому траулері... . То про захоплюючі*

---

¹ Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. – Харків: Ранок – НТ, 2012. – С.69.

² Там само. – С.184.

³ Там само. – С.144.

мандрівки на пароплаві по Дунаю» [Н., с. 8]. Гідронім *Десна* виконує локалізаційну функцію: «*Начебто хотів купити нову дачу на Десні, їхав на катері, тримав у руці портфель, ручка одірвалася, і портфель упав у воду*» [Н., с. 171]. Гідронім *Тернава* також виконує локалізаційну функцію: «*Вітасик відпочивав із батьками у пансіонаті енергетиків на околиці Хрястова на річці Тернаві*» [Нестайко, с. 44].

Хоронім *Сполучені Штати* виконує суто інформативну функцію. «*Приятель Григораши, з яким він колись сидів, кілька років тому виїхав у Сполучені Штати*» [Н., с. 154]. Хоронім *Японія* також виконує інформативну функцію: «*Мав «тойоту», привезену три роки тому з Японії, де він був на гастролях*» [Нестайко, с. 129], що вказує, імовірно, на певний статус тенора Івана Сокирка в суспільстві. Хоронім *Москва* вказує на локалізацію місця дії: «*А у Москві в одному жіночому гуртожитку завівся домовик, який розмовляв із дівчатами, переставив речі*» [Нестайко, с. 41]. *І сьогодні вона якраз приїхала з Москви і увечері завітала, як завжди, до сусідів Дорошенків поділитися враженнями* [Нестайко, с. 208].

Топоніми *Одеса* і *Європа* виконують інформативну функцію: «*Завтра він вирушав пароплавом до Одеси, а звідти у закордонний круїз по країнах Європи*» [Нестайко, с. 114]. Ойконім *Ялта* автор використовує для порівняння з ойконімом *Хрястів*. «*Одне слово – «Ялта для бідних» (як знову ж таки сказав його тато-енергетик)*» [Нестайко, с. 44]. Хоронім *Україна* виконує суто локалізаційну функцію: «*Такої колекції немає ні в кого в Україні*» [Нестайко, с. 196].

Ойконіми: село *Війтівці*, *Вінниця*, *Дніпропетровськ* виконують інформативну функцію, бо вказують на місце проживання головного героя Вітасика Дорошенка та його родичів – бабусі та тітки з дядьком. «*А Вітасик Дорошенко, крім села Війтівці на Вінниччині, де жила його бабуся, та Дніпропетровська, де жили дядько з тіткою, ніде в житті ще й не був*» [Н., с. 8].

Ойконіми *Коктебель, Ніцца, Біариц, Марсель* уживаються поряд для порівняння. *«Коктебель! Це звучало по-іноземному, все одно як Ніцца, Біариц, Марсель...»*, *«У Коктебель їздять самі паразити – новочасні багатії»* [Н., с. 7]. А тут ойконім *Коктебель* уживається для того, щоб виразити зневажливе ставлення до цього курорту у зв'язку з особистою неприязню Жені до нового однокласника-хвалька Граціанського, який там побував.

Більшість ойконімів виконують локалізаційну функцію, менше – інформативну. Зокрема, ойконім *Канів* виконує локалізаційну функцію: *«Змотатися у село за Андрійком, а потім у Канів навіть на своїх «Жигулях» я аж ніяк не встигну»; «Перша зупинка у Каневі»* [Нестайко, с. 118]. А також, можливо, виражає хороше ставлення автора до цього міста. Адже він говорить: *«А той, хто хоч раз побував у Каневі, той знає, яке почуття охоплює людину на цій святій землі, – вони про все на світі забули»* [Нестайко, с. 126]. Ойконім *Миргород* також виконує інформативну функцію, указує на місце перебування персонажа: *«Вороний Артем Степанович, 1931 року народження, старий «карманник», п'ять років як «зав'язав», хворий на виразку шлунка, зараз лікується в Миргороді»* [Нестайко, с. 127].

Ойконіми *Пилипівці, Завалійки, Троянда* виконують також локалізаційну функцію: *«Пилипівці – невеличке мальовниче село під лісом...»* [Нестайко, с. 224]; *«У Троянді у Дармовисів була дача»* [Нестайко, с. 338]. Ойконім *Завалійки* зокрема вказує на місцевість, де придбала дачу сім'я Киселів, і має пояснення свого творення вже в самому тексті твору: *«Завалійки воно тому, що було за валом фортечним. Колись монастир був ще й фортецею»* [Нестайко, с. 250]. Ойконім *Троянда* також виконує локалізаційну функцію: *«У Троянді у Дармовисів була дача»* [Нестайко, с. 338].

Ойконім *Кіровоградщина* виконує суто інформативну функцію: *« – У Бориса Борисовича мати, правда, живе в селі... Десь на Кіровоградщині, здається...»* [Нестайко, с. 61]. Ойконім *Скадовськ* виконує інформативну

функцію: *«Цього літа Женя поїхав до родичів у Скадовськ»* [Нестайко, с. 44]. Ойконім *Нижній Новгород* вказує на локалізацію протікання подій: *«... про те, що наприклад, у місті Нижньому Новгороді в одній із квартир раптом почали самі собою рухатися й падати шафи...»* [Нестайко, с. 41]. **Урбанонім** *Канівська пристань* виконує суто інформативну функцію: *«Вони стояли біля Канівської пристані»* [Нестайко, с. 120].

Мікротопонім *Гостролуцький ліс* є важливим у сюжетотворенні та відіграє певну символічну роль. *«Ще кілька років тому, коли ми знімали тут дачу, я звернув увагу на легенди та перекази про Гостролуцький ліс»* [Нестайко, с. 233]. Подейкували, що тут жили якісь потвори, дівчата з обличчям ведмедів, так звані «мінотаври», і саме тут було таємниче, загадкове «сердце дерева» (СД), яке місцеві жителі обходили стороною. Це дерево начебто розмовляло з професором Петриківським і попросило зробити щось для порятунку людства. Через це й розпочалися всі грошові перипетії серед науковців.

Не менш важливими є й інші види онімів у творах. Всеволод Нестайко використовує дуже багато інтертекстуальності у своїх оповіданнях. Так, ми бачимо безліч відсилань до інших творів, авторів, або просто згадок про них. Це свідчить про неабиякий інтелект письменника, його обізнаність. І, на мою думку, майже кожний ідеонім автор використовує не просто так, а щоб чогось навчити, збагатити кругозір підлітків.

Ідеонім (власна назва окремого об'єкта культури, науки, мистецтва, взагалі духовності, тобто назви художніх, музичних творів, наукових, релігійних, публіцистичних праць, найменування картин, скульптур, кінофільмів, а також театральних, циркових вистав, балетів¹) *«Постріли в ресторані Сирано»* використано неспроста, є певна алюзія на те, що цю книгу Шипуля читав зумисне, щоб набратися всяких детективних прийомів і ввести слідство в оману. *«... біля телефону лежала нерозгорнута книжка*

---

¹ Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. – Харків: Ранок – НТ, 2012. – С. 94.

«Постріли в ресторані Сирано». Глянувши на неї, капітани презирнулися. Книжка була їм знайома – збірка американських детективів. «Довідкова література», – подумав Горбатюк» [Нестайко, с. 28].

Ідеонім *«Пітер Пен»* англійського автора Джеймса Баррі (книжка про хлопчика, який не хотів вирости і назавжди лишився дитиною) відіграє певну роль у сюжеті твору. Адже його використовує герой оповідання Іван Сокирко для того, щоб пояснити капітанові, що дива таки існують і в реальному житті, і що Ципа – з'явився у колишньому дитячому вигляді не випадково, а щоб засудити його вчинок і застерегти не робити нічого поганого. *«Всі дива колись були казками, а потім стали дійсністю – і літаки, і телевізори, і комп'ютери... І щодня ми чуємо про якесь нове диво, яке стало дійсністю»* [Нестайко, с. 164].

Так само ідеонім *«Коняче прізвище»* – оповідання Чехова використано зі стилістичною метою. Григорій Тарасович навмисне згадує про нього, щоб вивідати інформацію про те, чи присутній на теплоході Вороний. *«Причому прізвище, не повірите, точнісінько як у тому оповіданні Чехова, – коняче ...» Є, пам'ятаєте, у Чехова таке оповідання ...» – «Коняче прізвище»... Пам'ятаю»* [Нестайко, с. 128].

Ідеонім *«Рабиня Ізаура»* автор використовує, щоб порівняти маєток персонажа Ригоренка зі схожим господарством (фазендою) в серіалі *«Рабиня Ізаура»*: *«Пам'ятаєш, був колись серіал «Рабиня Ізаура», то Ригоренко й досі свій маєток «фазендою» називає»* [Нестайко, с. 99]. Таким чином цей ідеонім виконує порівняльно-алюзійну функцію.

Ідеоніми *«O sole mio»*, *«Yesterday»*, *«Ой не світи, місяченьку»*, *«Дивлюсь я на небо, та й думку гадаю, чому я не сокіл, чому не літаю»* вказують на репертуар тенора Івана Романовича Сокирка, і, як бачимо, він був різним: *«... бо хто ж тоді на біс виконає «O sole mio», «Yesterday», «Ой не світи, місяченьку»; «І коли співав Сокирко «Дивлюсь я на небо, та й думку гадаю, чому я не сокіл, чому не літаю», погляд його враз робився соколиним, а за плечима, здавалося, виростили крила ...»* [Нестайко, с. 113].

Ідеонім «Експедиція «Гондвана» Леоніда Тендюка» [Нестайко, с. 88]. Цю книжку почав читати Вітасик Дорошенко, коли його закрили в льосі. «Я вже тричі їв, двічі спав-дрімав, прочитав півкнижки «Експедиція «Гондвана» Леоніда Тендюка» [Нестайко, с. 88]. Ідеонім «Ой наступала та чорна хмара» [Н., с. 65] просто згадується в тексті. Цікавим є ідеонім «Якби тоді сказала ти мені стати твоїм човном...», адже він описує душевний стан Вітасика, коли Милочка прийняла його запрошення піти в кіно. «Гаразд? – кажу, а в самого в душі концерт «Океану Ельзи» («Якби тоді сказала ти мені стати твоїм човном...») аж гопки скакати хочеться» [Нестайко, с. 50].

Ідеонім «Велесова книга: життя та релігія слов'ян» відіграє немало сюжетотворчу роль у творі. Цю книгу Бориса Ребіндера професор Барабаш отримав у подарунок, коли був у Франції. Він її весь час студював, перекладав для себе, казав, що там багато цікавого матеріалу. «Ви знаєте, його захопила зараз «Велесова книга» [Нестайко, с. 310]. А ще саме за цією книгою полювала Мадам Дисконт, адже там був рецепт напою – чарівної мікстури, яка повертала гарний вигляд і додавала бадьорості, сили уже не дуже молодим людям. «Ребіндер вважає, що рецепт того напою вона вичитала у «Велесовій книзі» [Нестайко, с. 329].

Автор використовує доволі багато назв різноманітних транспортних засобів. І вони всі виконують найчастіше інформативну функцію. **Хрематоніми** (власна назва людського творіння, суспільного явища¹) «Квітка-Основ'яненко»; фаєтон «Ренесанс», Москвич, «Запорожець», «Шевроле», UFO (Undertified Flying Object), у перекладі НЛО, «Тойота», «Лада». Чи не найчастіше згадано «Жигулі». Хрематонім «Нива» виконує інформативну функцію: «Женя все-таки обернувся обернувся. І побачив, що їх переслідує світла «Нива», а тепер уже й міліціонер на мотоциклі» [Нестайко, с. 94].

---

¹ Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. – Харків: Ранок – НТ, 2012. – С.189.

Хремотоніми «Левіс», «Адидас» використовуються для того, щоб показати певний статус, як мірило крутості, які так хотів мати Вітасик Дорошенко: «*Мати джинси «Левіс», кросівки «Адидас», японський годинничок, найкращий плеєр – це ж здорово!*» [Нестайко, с. 49]. Є кілька відсилань, що вказують на час протікання подій в минулому. Цьому сприяє вживання хрононіма *Друга світова*: «*СД, кажу, наскільки мені відомо, – то була нацистська служба безпеки у часи Другої світової*» [Нестайко, с. 182]. Хрононім перша світова війна просто згадується: «*Було це ще за Першої світової війни*» [Нестайко, с. 248].

Зоонім кіт *Леопольд* згадується в контексті того, що новачок Вітасик використовує фразу, яка була вжита в мультфільмі. «*Але Граціанський миролюбно схилив голову набік і голосом кота Леопольда з мультфільму проказав: « – Реб'ята, давайте жити дружно!*» [Нестайко, с. 7 – 8].

Зоонім *Лиска* виконує суто номінативну функцію, називає корову баби Манефи. «*Баба Манефа чатує зараз у саду разом із коровою Лискою*» [Нестайко, с. 71].

Зоонім, назва коника – *Вороний*, відіграв немалу роль в сюжеті оповідання. Адже саме через нього зав'язався конфлікт Ципи з Григорашем, бо останній не міг його ніяк осідлати. А Ципі це вдалося з першого разу. «*Ципа якось одразу скочив на Вороного, це було навіть дивно – невмілий невдаха Ципа уже верхи, а ми з Пилипеєм скачемо навколо своїх гнідих кобилок і ніяк не можемо сісти*» [Нестайко, с. 158]. Через це Григораш жорстоко розправився з конем – забив цвях йому в копито. І тому, коли з'явилась мара Ципи перед усіма трьома товаришами, передаючи вітання від Вороного, вони, зрозуміло, не на жарт злякалися. «*– Перше, що спливає на думку: і Пилипей, і Сокирко злякалися не хлопця, а його слів. Отого привіту від Вороного*» [Нестайко, с. 115].

Тут також свою роль відіграє ідеонім «*Острів скарбів*», а саме згадка про «привіт від Вороного» як про «чорну мітку». «*– Я теж так думаю.*

Чогось одразу згадалася ота «чорна мітка» піратська з «Острова скарбів» [Нестайко, с. 115].

Ергоніми – назви кафе, ресторанів й інших закладів зазвичай просто згадуються для того, щоб вказати на місце, де відбувалась певна подія. Зокрема, це ергонім *«Верховина»*, у контексті: *«Шипуля викликав Валеру по телефону, призначив йому побачення у ресторані «Верховина» за містом похід лісом»* [Нестайко, с. 59]. Так само ергонім *«Україна»*: *« – То о четвертій біля «України». Гаразд?..»* [Нестайко, с. 50]. Ергонім *«Барабашка»* виконує символічно-алюзійну функцію, є сюжетотворчим, адже у творі є і персонаж барабашка, і герой Барабаш, тому кафе отримало таку неспроста. *«Отже, інтерес до «Барабашки», який запрошує гостей, підсилюється ще й апетитом»; «Це ж треба – «Барабашка»!.. Просто переслідує нас...»* [Нестайко, с. 273].

Хремотоніми *«Метеор», «Ракета»* автор використовує для порівняння з теплоходом. *«Він, до речі, казав, що давно мріяв проїхатися по Дніпру. Спокійно. Не «Метеором» чи «Ракетою», а саме теплоходом»* [Нестайко, с. 116].

Отже, **топонімна номінація** збірки оповідань та повістей *«Неймовірні детективи»* налічує всього 82 топоніми. З них 17 хоронімів, 35 ойконімів, 4 гідроніми, 7 мікротопонімів, 14 урбанонімів і 1 оронім. Зафіксовано 130 назв інших видів онімів.

У збірці оповідань «Одиниця з обманом» маємо такі різновиди топонімів:

Хороніми: *Індія, Америка, Японія, Катовіце, Польща, Будапешт, Угорщина, Німеччина, Пловдив, Болгарія, Бухарест, Румунія, Хорватія, Краків.*

Хороніми *Індія, Америка, Японія* вживаються для порівняння того, що ніякі іграшки так не зацікавили Тусю, як живі домашні тваринки Лялі. *«Ні заводний слон з Індії, ні ляльковий будиночок з Америки, ні лялька з Японії, що вміла говорити»* [Нестайко, с. 37].

Інші хороніми: *Катовіце, Польща, Будапешт, Угорщина, Німеччина, Пловдив, Болгарія, Бухарест, Румунія, Хорватія* виконують інформативну функцію, указують на місце проживання дівчаток, з якими переписувались героїні Тося Рябошапка, Таня Верба, Люба Присяжнюк, Надя Трав'янок: *«Таня Верба писала до Імени з Катовіце (Польща); Люба Присяжнюк – до Єви з Будапешта (Угорщина)...»* [Н., 49].

Ойконіми: *Київ, Євпаторія, Пуца-Водиця, Ейзенах, Дубровник, Львів.* Ойконім *Євпаторія* виконує суто інформативну функцію, указує на місце, де відпочивав герой Шурик Бабенко: *«Цього літа, як і завжди, Шурик з батьками поїхав відпочивати в Євпаторію»* [Нестайко, с. 22]. Ойконім *Пуца-Водиця* виконує локалізаційну функцію, вказує на місце, де відбувались події. *«Це було на околиці Києва, у Пуці-Водиці»* [Нестайко, с. 28].

Урбаноніми: *Поділ, площа Шевченка.* Урбанонім *площа Шевченка* виконує локалізаційну функцію: *«До трамвая дійшли без пригод, а на площі Шевченка (знову-таки за порадою Галочки й Светочки) пересіли в таксі...»* [Нестайко, с. 34 – 35].

Гідронім *Дніпро* виконує інформативну функцію та вказує на місце, де відбувались події. *«– А я ... якось узимку пішов на Дніпро подивитися на підлідний лов»* [Нестайко, с. 11].

Також зафіксовано й інші види онімів: зооніми, ідеоніми, ергоніми та космоніми. Їх порівняно менше. **Зооніми:** *кіт Сократ, жеребець Електрон, пудель Артемон, сенбернар Дейк, сибірський кіт Кузьма, ангорський Васька, сіамський кіт Базіліо.*

Зоонім *кіт Сократ* згадується лише один раз на початку твору, але, ймовірно, названий на честь давньогрецького філософа не дарма. Принаймні можемо це зрозуміти з контексту: *«Тільки шкільний кіт Сократ, весь у крейді й кольорових плямах, виходить з-за рогу й поважно йде самісінькою серединою коридору», «Сократ іде й меланхолійно позирає на двері класів»* [Нестайко, с. 8].

Ідеоніми: *«Баунті», «Снікерс», «Чупа-чупси», «Пташине молоко», «Корівка», «Небувале буває», «Грамати́ка», журнал «Пізнайко», «Зоряні війни», «Вечірній Київ».*

Ідеонім *«Вечірній Київ»* виконує алюзійну функцію, про нього згадує персонаж Вова Онищенко в контексті свого обурення щодо системи оцінювання їхньої вчительки Марії Василівної: *«А оцінки які вона ставить! Це ж комедія, а не оцінки! Це ж для фейлетону у «Вечірній Київ»»* [Н., с. 70].

Ідеонім *журнал «Пізнайко»*, ймовірно, виконує символічну функцію, адже це досить відомий дитячий журнал, про який усі чули. *«Крім газет, журналу «Пізнайко» та рахунків за міжміські телефонні переговори - анічогісінько»* [Н., с. 53].

Ідеонім *«Небувале буває»* згадується не випадково, на це вказує сам автор: *«Льодик узяв у бібліотеці книжку, яку щойно перед ним здала Надя Трав'янка. «Небувале буває» Сергія Алексеєва (бачите, навіть назва символічна!)»* [Нестайко, с. 50]. Тут є натяк на те, що Льоні пощастило, бо саме в цій книжці він знайшов лист Наді Трав'янка, а він якраз хотів дізнатись адресу, щоб також листуватися з кимось з-за кордону, бо колекціонував марки, і так міг отримати їх багато.

Ергоніми: *«Київгаз», команда «Метеор», Палац культури.*

Ергонім *«Київгаз»* використано для порівняння у контексті того, що, мовляв, злочинці завжди говорять, що вони з цієї установи, бо це викликає певну довіру: *«Всі розбійники завжди кажуть «Київгаз», а тоді заходять, убивають і грабують»* [Н., с. 12].

Космоніми: *Марс, Венера.* Ці космоніми виконують інформативну функцію, указують на планети, які збирались відвідати Спасокукоцький і Кукуєвицький: *«А вже потім дороги їхні розійшлися – Спасокукоцький збирався летіти на Марс, а Кукуєвицький – на Венеру»* [Н., с. 80]. Адже обидва мріяли стати космонавтами.

Топонімна номінація збірки оповідань «Одиниця з обманом» налічує всього 23 топоніми. З них 14 хоронімів, 6 ойконімів, 2 урбаноніми і 1 гідронім. А також зафіксовано 22 назви інших видів онімів.

Отож, проаналізувавши весь онімний простір збірок оповідань і повістей Всеволода Нестайка «Неймовірні детективи» та «Одиниця з обманом» можу стверджувати, що ядром онімного простору аналізованих текстів є антропоніми, а інші онімні класи належать до периферії.

ВИСНОВКИ

Літературно-художня ономастика – наука, яка вивчає власні назви, що функціонують у художньому творі. Сукупність усіх онімів художнього твору називається онімним простором, який має ядро та периферію. Вивчення функціонування онімів у художньому тексті все ширше привертає увагу дослідників, адже власні назви у творі дають цінну інформацію для інтерпретації цього тексту.

Відповідно до мети у магістерській роботі зrealізовано низку конкретних завдань, а саме: опрацьовано наукову літературу з літературно-художньої ономастики, на основі якої написаний теоретичний розділ магістерської роботи, а також укладено картотеку власних назв збірки оповідань та повістей «Неймовірні детективи» та збірки оповідань «Одиниця з обманом», яку було використано при написанні практичного розділу. У дослідженні покласифіковано зібрані власні назви відповідно до ономастичних розрядів і проаналізовано їхні основні стилістичні функції, визначено ядро та периферію онімного простору.

Серед онімів збірки оповідань і повістей «Неймовірні детективи» виділяємо основні різновиди – антропоніми і топоніми, а також досить значну кількість ергонімів та ідеонімів, які розглядаємо з погляду структурного та функціонально-стилістичного. Антропонімна номінація збірки «Неймовірні детективи» усього налічує 285 одиниць. Переважає однослівна модель номінації: *Костянтин, Богдан, Семен, Вітасик, Толя, Петюня, Борка, Вітько, Антоша, Женя, Валера*, на другому місці – двослівна: *Вася Таратута, Муся Чапінога, Гриша Свистуненко, Вітасик Дорошенко, Милочка Петриківська, Женя Кисіль, Стьопа Горбатюк, Шурик Дармовис, Галина Сергіївна, Степан Іванович, Оксана Іванівна*, на третьому відповідно – трислівна: *Анатолій Петрович Попенко, Борис Борисович Граціанський, Елеонора Іванівна Граціанська, Василь Іванович*

Шипуля, Здоровега Леонід Михайлович, Граціанська Манефа Семенівна, Олександр Васильович Ригоренко. Найбільшу кількість становлять чоловічі імена: *Павлуша, Андрійко, Льолик, Васько, Сашуня, Женя, Валера, Вадик, Вася Боря,* жіночих порівняно менше – *Елеонора, Марічка, Ірина, Надія, Милочка, Марі, Фрося.* Серед двослівних номінацій найбільше в комбінації «ім'я + прізвище»: *Костя Барановський, Василь Гончаренко, Боря Тихолаз, Семен Пилипей, Славко Ципа, Юрко Григораш,* найменше в комбінації «прізвище + ім'я» та «ім'я + прізвисько»: *Дикий Степан, Шерлок Горбс.*

Онімно-апелятивних номінацій зафіксовано 58, найбільше з апелятивом на позначення родинних стосунків: *тато Дорошенка, дід Гогоня, бабуня Манефа, бабуся Світлана, Вітасиків тато, родина Петриківських,* на другому місці – з апелятивом на позначення професій: *капітан Попенко, секретарка Марія Василівна, матрос Платоша, касирка Олечка, доктор наук Помазан, поштарка Маруся, шофер Гриша,* і 5 номінацій з апелятивом на позначення титулів: *козак Мамай, отаман Петро Калнишевський, цар Олексій Михайлович.*

Антропонімна номінація збірки оповідань «Одиниця з обманом» усього налічує 93 одиниць. Переважає однослівна модель номінації: *Стасик, Лесик, Шурик, Валера, Тимко, Павлик, Вовка, Снежана, Манечка, Танечка, Зіночка, Катруся, Настуся,* на другому місці – двослівна: *Шурик Бабенко, Валера Галушкинський, Льоня Монькін, Ігор Дмитруха, Гришка Гонобобель, Тимко Довганюк Люба Присяжнюк, Надя Трав'янка, Таня Верба, Галочка Білан, Свєточка Черненко, Ляля Іванова,* трислівної немає.

Найбільшу кількість становлять жіночі імена: *Свєточка, Муся, Надя, Снежана,* чоловічих порівняно менше – *Ігор, Леонід, Гриша, Вітасик.* Серед двослівних номінацій найбільше в комбінації «ім'я + прізвище»: *Костя Швачко, Юра Хитрюк, Вітасик Дяченко, Павлик Назаренко, Вася Дубчак, Туся Мороз, Тося Рябошапка, Зойка Логвиненко,* найменше в комбінації «прізвище + ім'я» та «ім'я + прізвисько»: *Макароніна Ніна, Льодик Монькін.*

Онімно-апелятивних номінацій зафіксовано 13, найбільше з апелятивом на позначення професій: *технічка Олімпіада Самсонівна, завучка Віра Яківна, тренер Сергій Петрович*, менше – з апелятивом на позначення родинних стосунків: *мама Спасокукоцького, батько Ігоря Дмитрухи, Лялина бабуся, Вовчина мама*.

У магістерській роботі використано власну класифікацію літературно-художньої антропонімії та взято до уваги класифікацію Любомира Белея, який наполягав на означенні саме літературно-художньої ономастики, а не просто літературної, і який зумів найповніше, на мою думку, розмежувати літературні антропоніми. Він слушно стверджував, що письменники, називаючи персонажів, найменше зважають на специфічні функціональні ознаки імен, прізвищ як одиниць певних антропонімії класів, а просто прагнуть дібрати власну особову назву, яка б адекватно характеризувала, оцінювала та однозначно ідентифікувала персонажа-денотата.

Отже, за стилістичними функціями літературно-художні антропоніми збірки оповідань та повістей «Неймовірні детективи» Всеволода Нестайка в основному характеристичні. Найбільшу кількість становлять соціально-значущі антропоніми, які відбивають соціальний статус персонажів, походження чи професію тощо. Серед них такі імена: *Горбатюк Степан Іванович, Анатолій Петрович Попенко, Вітасик Граціанський, Олексій Федорович Помазан, Всеволод Казимирович Стародуб*. У збірці оповідань «Одиниця з обманом» також соціально-значущі: *учителька Ліна Митрофанівна, заслужений майстер спорту Гелій Бумбарасов, професор Іванов, технічка Олімпіада Самсонівна*.

У збірці оповідань та повістей «Неймовірні детективи» та збірці оповідань «Одиниця з обманом» більшість власних імен співвідносні з їхнім значенням та характеристикою героїв: *Сергій Терентійович Петриківський, Карузо, Боря Тихолаз, Вороний, Григорій Тарасович Дорошенко, Фросина Миколаївна, Ляля Івнова, Галочка Білан*, а частина – ні: *Антоша, Павлуша, Вадик, Наполеон, Галина Сергіївна Борис Іванович Бука, Слава Порохня*,

Ангеліна Іванівна, Марія Василівна, Петюня, Єва, Еріка, Снежана, Маріора. Всеволод Нестайко також використовував явище енантіосемії внутрішньої форми оніма та характеристики персонажів, тобто вкладав протилежний зміст у деякі оніми, щоб протиставити їхнє значення і риси характеру героїв: *Олександр Васильович Силенко, Семен Іванович Пилипей, Елеонора Іванівна Граціанська, Льоня Монькін.*

Друге місце після антропонімів посідають топоніми – назви географічних об'єктів. Топонімна номінація збірки оповідань та повістей «Неймовірні детективи» усього налічує 82 одиниці. З них найбільше ойконімів і хоронімів: *Крим, Кавказ, Африка, Україна, Європа, Румунія, Німеччина, Ніцца, село Війтівці, Нижній Новгород*, порівняно менше – урбанонімів, мікротопонімів і гідронімів: *Дунай, Десна, Гостролуцький ліс, Лісовий масив, вулиця Бабеля, околиця Хрястова, Канівська пристань* та всього 1 оронім – *Тарасова гора*. Щодо основних стилістичних функцій, які виконують топоніми, то такими є локалізаційна, що пояснює місцезнаходження в(*Україна, Канів, Романівка, Нижній Новгород, Пилипівці*) та інформативна (*Скадовськ, Миргород, Війтівці*).

І третє місце після антропонімів і топонімів посідають ергоніми й ідеоніми, і вони здебільшого відіграють важливу сюжетотворчу роль, а також мають в собі певну вказівку чи алюзію. Зокрема, це такі назви: *«Пітер Пен», «Велесова книга», «Верховина», «Барабашка».*

Так само в збірці оповідань «Одиниця з обманом» друге місце після антропонімів посідають топоніми. Топонімна номінація збірки оповідань «Одиниця з обманом» усього налічує 23 одиниці. З них найбільше ойконімів і хоронімів: *Америка, Японія, Польща, Київ, Львів*, 2 урбаноніми і гідронім: *площа Шевченка, Поділ, Дніпро*. Щодо основних стилістичних функцій, які виконують топоніми, то такими є локалізаційна, що пояснює місцезнаходження: *Україна, Канів, Романівка, Нижній Новгород, Пилипівці* та інформативна: *Скадовськ, Миргород, Війтівці*.

Третє місце після антропонімів і топонімів посідають ергоніми, ідеоніми, й зооніми, і вони здебільшого відіграють важливу сюжетотворчу роль, а також мають в собі певну вказівку, чи алюзію. Зокрема, це такі назви: *«Небувале буває»*, *кіт Сократ*, *«Київгаз»*.

Отже, у збірці оповідань та повістей «Неймовірні детективи» та збірці оповідань «Одиниця з обманом» проаналізовано стилістично-функціональне навантаження онімів, зокрема антропонімів, топонімів, ідеонімів та ергонімів, виявлено співвідношення між значеннями онімів і доцільністю їхнього використання у творі. З'ясовано також, що основне місце посідають антропоніми, і саме вони більш функціонально навантажені, друге місце належить топонімам, які відповідно функціонально навантажені відносно менше, третє між собою розділили ергоніми та ідеоніми. Проте виявлено, що більшість онімів, які використав Всеволод Нестайко, були підібрані з певною метою та вжиті невипадково.

10. Вербич С. О. Трансформація українського онімного простору: внутрішньо та позамовні чинники / С. О. Вербич // Мовознавство. – № 2. – 2014. – С. 15 – 23.
11. Григорук О. П. Антропонімія художніх творів Л. Мартовича // Питання сучасної ономастики. – К.: Наукова думка, 1976. – С. 159 – 162.
12. Гриценко Т. Б. Власні назви як засіб стилетворення в українській історичній прозі другої половини ХХ ст.. (на матеріалі романів про Б. Хмельницького): Автореф. дис... канд. філол. наук. – К., 1998. – 17 с.
13. Дзира О. І. До історії вивчення української антропоніміки / О. І. Дзира // Гілея Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Українська АН. - К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 72 (№5). – С. 13 – 20.
14. Доценко М. Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: 10.02.01 – Українська мова. – Донецький національний університет ім. Василя Стуса. – Вінниця, 2018. – С. 20 – 21.
15. Зубов М. І. Ім'я персонажа як елемент мовленнєво-образної структури художнього твору // Літературна ономастика української та російської мов: взаємодія, взаємозв'язки: Зб. наук. праць. – К., 1992. – С.4 – 13.
16. Калінкін В. М. Теоретичні основи поетичної ономастики: Автореф. дис... доктора філол. наук. –К., 2000. – 35 с.
17. Калінкін В. М. Теоретичні основи поетичної ономастики: Автореф. дис.... доктора філол. наук. – К., 2000. – 35 с.
18. Калінкін В. Онімний простір та поетонімосфера: загальне і специфічне в обсязі й змісті / Валерій Калінкін // Наукові записки. Серія: Мовознавство. — Тернопіль : ТДПУ, 2003. — Вип.1. — С. 24 – 27.
19. Карпенко О. Ю. Ментальна організація власних назв // О. Ю. Карпенко // Мовознавство. – 2004. – № 4. – С. 25.

20. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження // Записки з ономастики. – Одеса, 2000. – Вип.4. – С. 69 – 71.
21. Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе. Филологические науки. – 1986. – № 4. – С. 34 – 40.
22. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика: Зб. статей. – Одеса: Астропринт, 2008. – 328 с.
23. Качмар В. М. Повістева творчість Богдана Лепкого. Типи нарації [текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 – українська література / В. М. Качмар ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2006 – 20 с.
24. Ковалик І. І. Про власні і загальні назви в українській мові // Мовознавство. – 1977. – №2. – С. 11 – 18.
25. Ковалик І. І. Словотвір особових імен в українській мові (здрібніло-пестливі утворення) // Ковалик І. І. Питання українського і слов'янського мовознавства. – Вибрані праці. – Частина II /Упоряд-ник З. Терлак. – Львів – Івано-Франківськ, 2008. – С. 303 – 317.
26. Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Вип. 24. – С. 122 – 127. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2011_24_24
27. Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту: Курс лекцій. – Львів: Світ, 1999. – 142 с.
28. Кочерган М. П. Слово і контекст.(Лексична сполучуваність і значення слів). – Львів: Вища школа, 1980. – 180 с.
29. Круль М. М., Благун Н. М. Загальний огляд сучасної української дитячої періодики (жанрово-тематичне розмаїття) // Доступний з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apsf_lil/2009_20/Krul.pdf

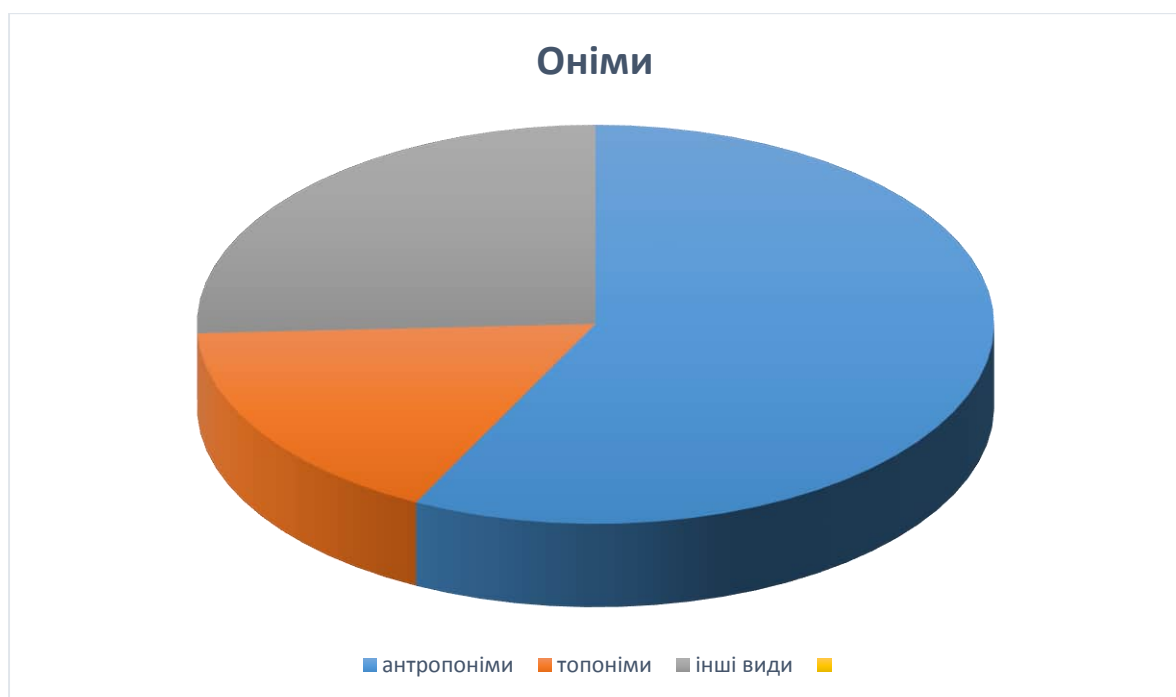
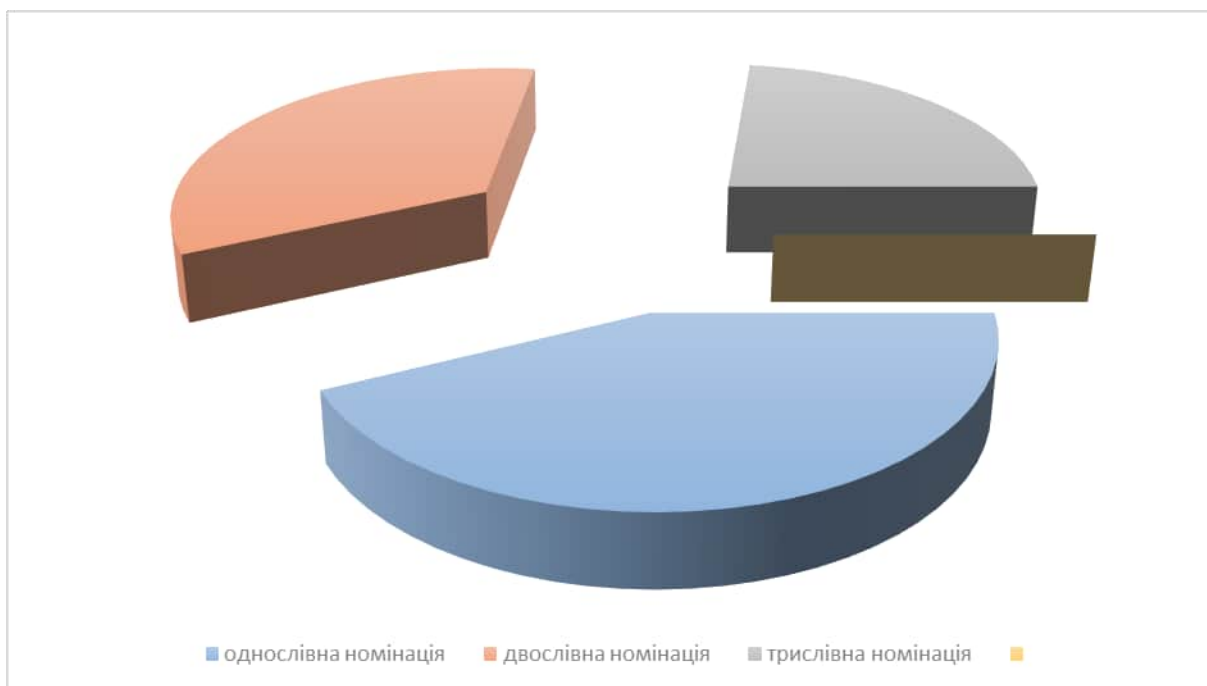
30. Кухаренко В. Інтерпретація тексту. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 272 с.
31. Лавер О. В. Антропонімікон у повістях Г. Хоткевича «Камінна душа» і «Довбуш» як образок до історії Гуцульщини / О. В. Лавер // У силовому полі мови. Інні Петрівні Чепізі / Ін-т укр. мови НАН України: упорядн.: Г. В. Воронич. – К.: КММ, 2011. – С. 116 – 122.
32. Лукаш Г. П. Ономастикон прозових творів Володимира Винниченка: Автореф. дис... канд. філол. наук. – Дніпропетровськ, 1987. – 18с.
33. Магазаник Э. Б. Ономапозетика, или «говорящие имена» в литературе. – Ташкент: Фан, 1978. – 218 с.
34. Максимюк М. В. Особливості онімної периферії онімопростору постмодерністського тексту (на матеріалі романів “дефілядного циклу” Василя Кожелянка) / М. В. Максимюк // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : збірник наукових праць. – Вип. 6. / головний редактор М. Є. Скиба; відповідальний за випуск М.М. Торчинський. – Хмельницький, 2013. – Ч. 3.– С. 142.
35. Марченко Т. Власні назви в текстах дитячої літератури як елементи сюжетно-рольової гри (на матеріалі повісті Всеволода Нестайка "Казкові пригоди Грайлика") / Т. Марченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. – 2014. – № 2. – С. 76. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2014_2_18
36. Масенко Л. Т. Власні назви у творах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка // Мовознавство. – 1986. – №6. – С. 43 – 48.
37. Мельник Г. І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики // Записки з ономастики. – Вип. 11. – Одеса: Астропринт, 2008. – С. 20 – 28.
38. Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко: Автореф. дис... канд. філол. наук. – Одеса, 1999. – 18 с.

39. Мороз О. Топоніми як компоненти художнього тексту (на матеріалі роману “Сонячна машина” В. Винниченка) // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Ужгород, 2011. – Вип. 15. – С. 351 – 355.
40. Наратор // Словник літературознавчих термінів. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/info/dict/5z6m0.html>
41. Немировская Т. В. Некоторые проблемы литературной ономастики / Т. В. Немировская // Актуальные проблемы русской ономастики : сб. научн. тр. – К. : УМК ВО, 1988. – С. 112 – 122.
42. Немировская Т. В. Собственные имена в творчестве М.М.Коцюбинского: Автореф. дис... канд. филол. наук. – К., 1988. – С.24
43. Нестайко В. З. Неймовірні детективи / В. З. Нестайко ; Іл. Ю. Радіч. – К: Країна Мрій, 2014. – 400 с.
44. Нестайко В. З. Одиниця з обманом: Повісті й оповідання / Всеволод Нестайко. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. – 320 с.
45. Римар Н. Ю. Функції наратора як головної інстанції оповіді в художньому тексті / Н. Ю. Римар // *Studia methodologica* : [наук. альманах] / відп. ред. І. Папуша – Тернопіль : ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – Вип. 37. – С. 209.
46. Сколоздра О. Літературно-художня ономастика як предмет дослідження у вищій школі // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип. 46. – Ч.2. – С. 355 – 360.
47. Сколоздра О. Номінація персонажів оповідань Івана Франка “Батьківщина” та “Сойчине крило” // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип. 27. – Ч. 1. – К.: Акцент, 2007. – С. 438 – 447.
48. Сколоздра О. Р. Функціональне навантаження власних імен персонажів у малій прозі Івана Франка // Мовознавчий вісник: Зб. наук. праць / МОН України. – Черкаси, 2008. – Вип. 6. – С. 316 – 322.

49. Ñêïéïçaðà-Øàï³ðèî Î.Ð. Ìàðèòàð³y ï³ïíâï ïðïïòðó Ôðàïéïâï, ïðíçè” / Î. Ñêïéïçaðà-Øàï³ðèî // Ñó÷àñ³ ïðíàéâè ïâïçíàâïðàà òà è³òàðàòóðíçíàâïðàà. – Óæâððîâ, 2016. – Âì. 21. – Ñ. 260 – 262.
50. Скорук І. Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ірина Денисівна Скорук. – 2-ге вид., доповн. – Луцьк: Вежа-Друк, 2017. – С. 63-67.
51. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей: словник-довідник. – К., 1996. – 331 с.
52. Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. – Харків: Ранок – НТ, 2012. – 256 с.
53. Соколова А. В. Онімичний аспект проблеми ідіостилю письменника (на матеріалі зіставлення антропонімії у романах Григорія Тютюнника «Вир» і Василя Земляка «Лебедина зграя»): Автореф. дис... кандидата філол. наук. – Одеса, 2006. – 19 с.
54. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – С. 548.
55. Трійняк І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: Довіра, 2005. – 509 с.
56. Українська мова. Енциклопедія. – К, 2004. – 824 с.
57. Франко Т. З. Ономастика в мові творів Івана Франка // Мовознавство. – 1975. – № 2. – С. 55 – 66.
58. Хлисту́н І. В. Топоніми в художньому тексті (На матеріалі української поезії 2 пол. ХХ ст.) – Умань, 2003. – С. 23 – 25.
59. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник. – Львів: Світ, 2005. – 704 с.
60. Юлдашева Л. П. Літературні оніми як засіб структурування художнього світу у творах для дітей та юнацтва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2019. – № 39, т. 1. – С. 89 – 90.

Додаток 1

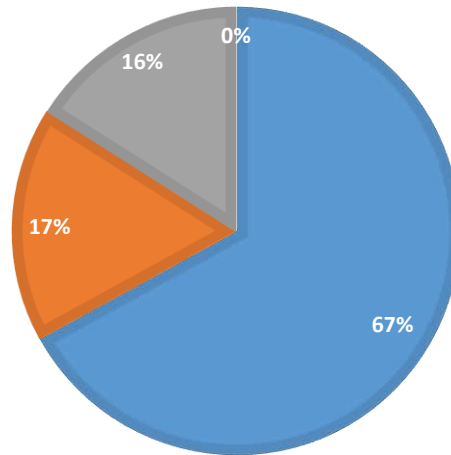
Кількісне співвідношення онімів у збірці оповідань та повістей «Неймовірні детективи» Всеволода Нестайка

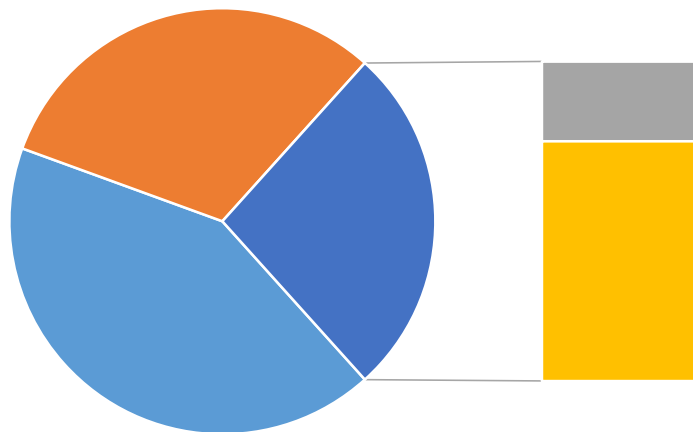
Додаток 2

ОНОМАСТИЧНИЙ ПРОСТІР ЗБІРКИ ОПОВІДАнь "ОДИНИЦЯ З ОБМАНОМ"

■ Антропоніми ■ Топоніми ■ Інші види онімів ■

Співвідношення чоловічих та жіночих імен у збірці оповідань "Одиниця з обманом"

■ Жіночі імена ■ Чоловічі імена ■ Жіночі прізвища ■ Чоловічі прізвища